

Beslut och föreskrifter samt fastställande av skötselplan för naturreservatet Vällö i Mönsterås kommun, Kalmar län

Länstyrelsens beslut

Länstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 5 § miljöbalken (SFS 1998:808) och 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. (SFS 1998:1252) om ny geografisk avgränsning, nytt syfte, nya föreskrifter samt fastställer ny kombinerade skötsel- och bevarandeplan för det befintliga naturreservatet Vällö. Reservatet avgränsas enligt bifogad karta, se bilaga 2.1 och 2.2.

Beslutet riktar sig till var och en, fastighetsägare och ägare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet.

Länstyrelsens beslut 1973-03-08, dnr 11.121-2054-72 om bildande av naturreservatet Kungsholmen enligt 7 § naturvårdslagen; beslut och fridlysningsbestämmelser från 1946-04-01 enligt 1 och 6 §§ lagen den 25 juni 1909 angående naturminnesmärkens fredande samt beslut 2007-06-28, dnr 511-459-07 om nya föreskrifter och ny skötselplan enligt 7 kap. 5 § miljöbalken och 3 § förordningen om områdesskydd, upphävs inom området när detta beslut vinner laga kraft.

Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Vällö
Län:	Kalmar
Kommun:	Mönsterås
Församling/socken:	Mönsterås
Naturgeografisk region:	12 Sydöstra Smålands skog- och sjörika slätter
Kulturgeografisk region:	II:d Moränskärgården och kustområdet
Fastigheter och ägarkategori:	Se sakägarförteckning bilaga 3

2020-12-11

511-2349-2016

Areal: 2 735 hektar
Landareal: 593 hektar
Förvaltare: Länsstyrelsen i Kalmar län

Syfte

- Bevara och skydda området moränskärgård och dess skyddade vikar och rev med mjuka och hårda bottnar.
- Bevara områdets havsmiljöer i väsentligen oförändrat skick för att skydda arter knutna till områdets marina miljöer. Hav och stränder och övriga naturmiljöer med dess flora och fauna ska få utvecklas fritt och präglas av naturliga processer såsom landhöjning, havsnivåhöjning och förändringar i klimatet.
- Bevara och utveckla naturskogarnas flerskiktade struktur och luckighet, ålders- och artmässiga variation samt förekomst av död och döende ved av olika arter, stadier och grovlekar.
- Bevara, utveckla och återställa struktur och naturvärden hos beteshävdad tall- och barrblandskog.
- Bevara och utveckla beteshävdad hagmark med högt inslag av äldre och grov ek, blommande buskar, solbelysta gläntor och död ved.
- Utveckla naturvärden knutna till brandpåverkad tall- och barrblandskog.
- Bevara och utveckla beteshävdade sand- och strandängsmiljöer för att främja främst botaniska och entomologiska värden, men även ett rikt fågelliv.
- Bidra till gynnsam bevarandestatus i den biogeografiska regionen för förekommande arter och habitat. Reservatet ska också bevara rödlistade arter som förekommer inom området och som är knutna till dess biotoper.
- Möjliggöra att ett friluftsliv grundat på allemansrätten kan bedrivas i hela reservatet.

För området skall gälla de föreskrifter enligt 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken vilka anges nedan. Föreskrifterna utgör inte hinder för de åtgärder som behövs för att tillgodose syftet med naturreservatet enligt 7 kap 6 § miljöbalken och som angivits i fastställd skötselplan.

Reservatsföreskrifter

Med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken föreskriver Länsstyrelsen följande:

2020-12-11

511-2349-2016

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden inom reservatet

Det är förbjudet att inom reservatet:

1. Uppföra eller utöka byggnad eller annan anläggning.
2. Anlägga ny väg eller parkeringsplats, bredda eller belägga befintlig väg.
3. Anlägga brygga, båthamn, förtöjningsboj eller fast anöringsplats för båt.
4. Uppföra mast eller vindkraftverk.
5. Anordna upplag av något slag.
6. Uppföra stängsel eller annan hägnad för annat än djurhållningens behov.
7. Bedriva täktverksamhet, prospektera eller bortföra torv, alger, olja, gas, mineral eller annat geologiskt material.
8. Borra, spränga, gräva, schakta, muddra, utfylla tippa eller vidta annan mekanisk markbearbetning som skadar berg, mark, sten eller botten.
9. Ta bort eller skada stengärdesgård eller odlingsröse.
10. Odlar upp betesmark eller våtmark.
11. Använda bekämpningsmedel, kalka eller tillföra växtnäringsämnen.
12. Bedriva skogsbruksåtgärder eller på annat sätt skada eller transportera bort hela eller delar av levande eller döda träd och buskar.
13. Plantera eller så träd eller buskar.
14. Plantera in eller sätta ut växter, djur eller andra organismer med undantag för dovhjort och mufflon på Sandö och Taktö.
15. Bedriva fiske eller annan verksamhet med redskap som omlagrar eller på annat sätt skadar havsbotten eller växt- och djursamhällen inom vattenområdet.
16. Anlägga fiskodling eller odling av andra växt- eller djurarter i vattenområdet.
17. Släppa ut avloppsvatten.

Det är förbjudet att utan Lännsstyrelsens tillstånd:

18. Dra fram ledning i mark, vatten eller luft.

2020-12-11

511-2349-2016

19. Anlägga led eller spång.
20. Utföra rensning av befintliga diken för att behålla vattnets djup eller läge.
21. Använda ivermektinbaserade preparat på betesdjur då de uppehåller sig inom reservatet, annat än vid direkt veterinär rekommendation.
22. Utföra vattenreglering, dika, dämna, leda bort vatten eller utföra annan åtgärd som påverkar hydrologin.

Det är förbjudet att utan samråd med Länsstyrelsen:

23. Tillskottsutfodra betesdjur inom områdets naturbetesmarker.
24. Utfodra vilt med undantag för på Taktö och Sandö.

Föreskriften A 3 utgör inte hinder för att befintliga bryggor som uppförts med erforderligt tillstånd får behållas och underhållas.

Föreskriften A 7 och A 8 gäller inte husbehovstäkt av grus på av länsstyrelsen anvisad plats.

Föreskriften A 12 gäller inte underhållsröjning av mindre buskar och unga träd klenare än 5 cm i brösthöjd längs befintliga brukningsvägar och för nyttjanderättsinnehavaren till jakt även i befintliga siktgator vid jaktpass. Föreskriften gäller heller inte träd som fallit ned över befintliga vägar, leder, ledningar, stängsel, tomtmarker, åker- eller betesmarker, som får tas bort och flyttas tillbaka till lämplig plats i naturreservatet. Efter samråd med förvaltaren får gagnvirke från nedfallna träd tillvaratas. Träd som är värdefulla för faunan och floran, exempelvis grova och gamla träd ska dock lämnas kvar på lämplig plats i reservatet.

Föreskrifterna under A utgör inte hinder för farledshållning samt drift och underhåll av sjösäkerhetsanordningar.

Föreskrifterna under A gäller inte vid drift och underhåll av enskild väg med tillhörande vägområde.

Föreskrifterna under A utgör inte hinder för drift, underhåll, reinvestering och ombyggnad av befintliga ledningar samt underhållsröjning av tillhörande skogsgator enligt gällande ledningsrätt, servitut eller nyttjanderätt. Befintlig luftledning får längs samma sträcka ersättas med markkabel. Skriftligt samråd ska ske med länsstyrelsen innan åtgärd utförs, men vid akut åtgärd kan samråd ske efter att arbetet har inletts.

Föreskrifterna under A utgör inte hinder för bedrivande av vattenverksamhet enligt Vällö invallningsföretag av år 1942 (ändrad 1951).

2020-12-11

511-2349-2016

Föreskrifterna under A utgör inte hinder för militär verksamhet. Militär övningsverksamhet som riskerar att väsentligt skada eller förändra områdets naturvärden och som strider mot någon av reservatets A-föreskrifter ska samrådas med tillsynsmyndighet.

B. Förpliktelser enligt 7 kap. 6 § miljöbalken för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla visst intrång

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter ska tåla att följande anordningar utförs och att följande åtgärder vidtas:

1. Utmärkning av naturreservatets gränser enligt Naturvårdsverkets anvisningar.
2. Träd, buskage och grenar som uppenbart hindrar framkomlighet, skapar otrygghet, utgör en risk för byggnader eller besökares säkerhet får fällas, kapas och/eller flyttas.
3. Anläggande och underhåll av informationstavlor och andratillgänglighetsanordningar och anläggningar som till exempel spång, bord och bäckar, utkikstorn, vindskydd, eldstäder och sopställ eller liknande anläggningar i syfta att främja friluftslivet.
4. Naturvårdande skötsel i huvudsak i form av:
 - Restaurering och nyskapande av beteshävdade miljöer, med en naturvårdsinriktad betesdrift som gynnar en varierad skiktning och slutenhet av träd med inslag av betespräglade gläntor, bryn och strandpartier.
 - Åtgärder för att gynna främst ek och tall samt arter knutna till trädslagen, så som friställning, gallring, röjning, veteranisering och liknande åtgärder.
 - Åtgärder för att bevara och förstärka inslaget av solexponerade, betespräglade, grova och gamla träd med god förekomst av solitära tallar, hålträd och ädellövträd av främst ek genom friställning, gallring, veteranisering och liknande åtgärder
 - Åtgärder för att gynna ett värdefullt buskskikt i trädklädd betesmark och i anslutning till andra öppna miljöer så som skapande av brynmiljöer, gläntor och liknande åtgärder.
 - Åtgärder för att gynna och utveckla trädens åldersfördelning samt död och döende ved genom exempelvis fällning, ringbarkning, toppkapning, veteranisering, hamling, veddepåer och liknande åtgärder.
 - Åtgärder för att gynna blomrika marker med blommande buskar, träd och örter genom t.ex. bete, slåtter, bränning, markstörning, insådd eller plantering.
 - Åtgärder för att restaurera och gynna naturlig hydrologi och vattendynamik så som igenläggning av diken och liknande åtgärder.
 - Naturvårdsbränning.
 - Åtgärder för att gynna häckfågelfaunan på skär, till exempel röjning av buskar och träd på fågelskär och vid behov skydds jakt på mink eller andra äggpredatorer.
 - Åtgärder som skapar lek- och uppväxtmiljöer för fisk.
 - Strandstädning.

2020-12-11

511-2349-2016

5. Genomförande av undersökningar av djur-, växt-, och svamparter samt mark- och vattenförhållanden.
6. Skyddsåtgärder mot, för naturreservatets naturtyper, främmande arter eller mot arter som riskerar leda till omfattande trädöd.

C. Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas samt om ordningen i övrigt inom naturreservatet

Det är förbjudet att inom reservatet:

1. Färdas eller uppehålla sig inom område Skutgrundet, Långegrund, Melgrund, Skärrgrund, Grässkärsgrund, Gråsjälegrundet samt Stora Sillekrok under tiden 1 april till 10 juli.
2. Framföra motorbåt, vattenskoter eller annan motordriven farkost med högre hastighet än 7 knop med undantag för allmänna farleder.
3. Tälta mer än ett dygn på samma ställe.
4. Förtöja eller ankra båt mer än ett dygn på samma ställe. I lagunen mellan Bjärkö och Vällö får man inte förtöja eller ankra båt.
5. Fiska.
6. Skada eller störa däggdjur och fåglar, klättra i boträd eller uppehålla sig nära rovfågelpo, lya eller gryt.
7. Medföra husdjur som inte är kopplat.
8. Elda annat än i medhavd grill eller friluftskök eller på särskilt anvisade platser.
9. Bryta kvistar, fälla eller skada levande eller döda träd eller buskar.

Det är förbjudet att utan Lännsstyrelsens tillstånd:

10. Plocka mossor, lavar eller vedlevande svampar.
11. Gräva eller dra upp kärleväxter.
12. Samla in insekter eller andra ryggradslösa djur med fällor som dödar.
13. Genomföra idrottstävling eller idrottsarrangemang.
14. Placera ut skylt, tavla, affisch, konstföremål, orienteringskontroll, markering eller liknande.

2020-12-11

511-2349-2016

Föreskriften C 1 gäller inte markägaren eller dennes anställda i samband med yrkesutövning, skötsel eller tillsyn av fastigheten.

Föreskrifterna C 2, C 3, C 4, C 8 och C 14 gäller inte fastighetsägare, jordbruksarrendator, fiskerättsinnehavare och jakträttsinnehavare.

Föreskriften C 4 gäller inte på den ankarplats nordväst om Kungsholmen som finns redovisad på sjökortet och i Transportstyrelsens lotsningsföreskrift TSFS 2017:88 bilaga 5.

Föreskriften C 5 gäller inte fiskerättsinnehavare vid fiske eller de med tillstånd av fiskerättsinnehavare.

Föreskrifterna under A och C utgör inte hinder för personal inom polisen, sjukvården, kustbevakningen eller räddningstjänsten att vid insatser använda motordrivet fordon, motordrivna farkost och hund och vid behov vidta andra åtgärder.

Föreskrifterna under C utgör inte hinder för Försvarsmakten och myndigheterna inom totalförsvarets militära del att bedriva verksamhet. Verksamheten skall bedrivas på ett sådant sätt att skada på naturmiljön så långt möjligt undviks.

Föreskrifterna i A och C utgör inte hinder för förvaltaren att utföra eller låta utföra de åtgärder som behövs för att uppnå reservatets syfte och som framgår av föreskrifterna B 1–B 4 ovan.

Upplysningar

Förvaltaren får efter samråd med markägare och innehavare av särskild rätt till fastighet använda befintliga vägar inom och till reservatet i den utsträckning som behövs för reservatets vård och förvaltning mot erläggande av skälig ersättning för slitage.

Intäkter från eventuellt utfallande gagnvirke i samband med naturvårdsåtgärder, som utförs med stöd av föreskrifter tillfaller markägaren.

Länstyrelsen vill erinra om att även andra lagar, förordningar och föreskrifter än reservatsföreskrifterna gäller för området. Av särskild betydelse för syftena med reservatet är bl.a.:

- 7 kap 28a-b §§ miljöbalken med krav på tillstånd för att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturmiljön i ett Natura 2000-område.
- 2 kap miljöbalken som innehåller allmänna hänsynsregler med krav på verksamhetsutövare att tillämpa försiktighet för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.
- 1 § terrängkörningslagen enligt vilken körning i terräng med motordrivet fordon för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk är förbjuden med undantag angivna i terrängkörningsförordningen. Enligt terrängkörningsförordningen finns undantag för hämtning av vilt.
- 11 kap miljöbalken enligt vilken tillstånd krävs till muddring eller annan vattenverksamhet.

2020-12-11

511-2349-2016

- 29 kap 7 § miljöbalken som behandlar nedskräpning.
- 2 kap kulturminneslagen som behandlar fasta fornlämningar.
- 1 kap sjötrafikförordningen enligt vilken sjötrafikanter ska visa gott sjömanskap.
- 3 § förordningen om användning av vattenskoter.

Skälen för beslutet

Vällö har varit naturreservat sedan 1973. Området ingår i riksintresse för naturvården enligt 3 kap. 6 § miljöbalken (NRO08031, Mönsterås skärgård) samt har i länets naturvårdsprogram bedömts ha naturvärdesklass 1 (högsta naturvärde). Vällö naturreservat är Natura 2000-område med beteckningen SE0330126. I reservatet ingår habitatdirektivets naturtyper Sandbankar (1110), Laguner (1150), Stora vikar och sund (1160), Rev (1170), Driftvallar (1210), Skär och små öar i Östersjön (1620), Strandängar vid Östersjön (1630), Sandstränder vid Östersjön (1640), Fuktängar (6410), Högörtängar (6430), Öppna mossar och kärr (7140), Trädklädd betesmark (9070), Lövsumpskog (9080), Taiga (9010) och näringsfattig ekskog (9190). I reservatet förekommer även de i fågeldirektivet upptagna arterna nattskär, silvertärna, spillkråka, törnskata, brun kärnhök, mindre flugsnappare, bivråk, småtärna, skräntärna, fisktärna, kentsk tärna, höksångare och orre.

I det ursprungliga reservatsbeslutet från 1973 uteslöts samtliga bostadshus med tomtmark ur reservatet. Övriga byggnader som ekonomibyggnader och sjöbodar samt bryggor med omgivande mark- och vattenområde ingick dock i naturreservatet med samma föreskrifter som den övriga delen. Länstyrelsen anser dock att det inte finns några naturvårdsmässiga skäl som motiverar att byggnaderna med omgivande mark- och vattenområden fortsattvis ska ingå i reservatet. Reservatsbeslutet innebär i detta fall en betydande inskränkning i rätten att använda fastigheten som går längre än vad som behövs för att uppnå syftet med skyddet och därmed kan motiveras utifrån det allmänna intresset. Länstyrelsen anser därmed att det finns synnerliga skäl att upphäva 1973 års reservatsbeslut i denna del och ändra avgränsningen så att samtliga byggnader med omgivande mark- och vattenområde utgår ur naturreservatet.

I samband med detta beslut införlivas Kungsholmens naturreservat i Vällö naturreservat. Kungsholmen är en tre hektar stor ö som på alla sidor omges av Vällö naturreservat. Ön förklarades som naturminne 1946 och omvandlades till naturreservat 2007. Länstyrelsen anser att det, bland annat ur arronderingssynpunkt, föreligger synnerliga skäl att upphäva 2007 års reservatbeslut och inkludera Kungsholmen i Vällö naturreservat

Skogsstyrelsen utförde 2005 en nyckelbiotopsinventering varvid ett antal värdefulla skogsområden upptäcktes inom reservatet. En bedömning av områdets marina värden utfördes 2008, varvid betydande andel av vattenområdet klassades som Natura 2000-habitat med marina naturtyper. 2015 utfördes en fördjupad naturvärdesinventering inom Vällö naturreservat varvid en stor del av skogsmarken befanns ha så höga naturvärden att de bedömdes vara värdekärnor.

Enligt 1 kap. 1 § miljöbalken ska denna tillämpas så att bland annat värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas och den biologiska mångfalden bevaras. Länstyrelsen

2020-12-11

511-2349-2016

har, i enlighet med 3 kap. miljöbalken, prövat och funnit att det nya beslutet för naturreservatet Vällö är förenligt med en, från allmän synpunkt, lämplig användning av markområdet och att beslutet inte strider mot gällande kommunal översiktsplan.

Vällö naturreservat är ett skyddsvärt marint område och uppfyller kraven för ett marint naturreservat. För att ett naturreservat ska anses som ett marint naturreservat ska reservatsbeslutet innehålla marint anpassade föreskrifter och de marina miljöerna finnas med i reservatets syfte.

Naturreservatet hyser miljöer med en stor mångfald av växt- och djurarter. För att områdets värden ska bestå, behöver området undantas från skogsproduktion, dikning, åtgärder som förändrar hydrologin, upphörd beteshävd samt av olika exploateringsföretag som innebär att områdets naturvärden påtagligt skulle skadas. Länsstyrelsen bedömer att de allmänna intressena gällande områdets höga natur överväger den enskildes rätt till viss markanvändning som kan påverka området negativt. Länsstyrelsen har i enlighet med 7 kap. 25 § miljöbalken prövat och funnit att det nya beslutet för naturreservatet Vällö inte går längre i inskränkning av enskilds rätt att använda mark och vatten, än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Naturreservatet bidrar till uppfyllande av de regionala delmålen för miljö kvalitetsmålen Hav i balans samt levande kust och skärgård, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, samt Ett rikt djur- och växtliv.

Med undantag för föreskrifterna A 12 och A 13 innebär ändringarna i reservatsbeslutet inga ytterligare inskränkningar i sakägares rätt som föranleder att fråga om intrångsersättning enligt 31 kap miljöbalken initieras.

Länsstyrelsen ska enligt förordning om konsekvensutredning vid regelgivning 2007:1244, i den omfattning det behövs göra en konsekvensutredning av hur allemansrätten påverkas genom reservatsbeslutet. Länsstyrelsen gör bedömningen att de föreskrifter och den skötsel som anges i det nya beslutet för naturreservatet Vällö inte påverkar tillgängligheten enligt allemansrätten på ett negativt sätt.

Fastställande av skötselplan

I enlighet med 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan. Förvaltare av naturreservatet är Länsstyrelsen i Kalmar län.

Ärendets beredning

Vällö avsattes som naturreservat 1973. Vid reservatsbildningen utgick ingen intrångsersättning för skydd av skogsmarken. Det krävdes dock länsstyrelsens tillstånd för att utföra avverkning eller röjning, såvida inte skötseln av naturreservatet påkallade sådan åtgärd. Därmed var reservatsbestämmelserna otillräckliga för ett långsiktigt skydd av skogsmarkens naturvärden.

På uppdrag av Länsstyrelsen utfördes 2015 en fördjupad naturvärdesinventering inom Vällö naturreservat av Fennicus Natur. Vid inventeringen konstaterades att större delen

2020-12-11

511-2349-2016

av skogsmarken var att betrakta som värdekärna. För långsiktigt skydd av skogen behövde den undantas från skogsbruksåtgärder i reservatsföreskrifterna och diskussioner om marklösen tas upp med markägarna. I syfte att säkerställa reservatets skogliga värden inleddes därför 2016 ersättningsförhandlingar för den värdefulla skogsmarken. Även arbete med att revidera reservatsbeslut och skötselplan inleddes 2016.

Länsstyrelsen har under 2016 utrett området naturvärden, skyddsbehov och avgränsning. Ett förslag till beslut och skötselplan har utarbetats.

Vällö naturreservat är ett skyddsvärt marint område och uppfyller därför kraven för ett marint naturreservat. För att ett naturreservat ska anses som ett marint naturreservat ska reservatsbeslutet innehålla marint anpassade föreskrifter och de marina miljöerna finnas med i reservatets syfte.

Lantmäteriet har utfört en fastighetsrättslig utredning och upprättat sakägarförteckning.

Berörda markägare har informerats vid möte den 14 april 2016.

Janna Björk på Värderingsbyrån har på uppdrag av Länsstyrelsen genomfört värdering av fastigheterna. Johan Borglin har därefter förhandlat med berörda sakägare genom ombud. Länsstyrelsen har träffat uppgörelse om intrångsersättning med ägare till fastigheterna Vällö 1:2, 1:4, 1:5, 1:6, 2:3, 2:6, 2:9, 2:10, 2:13, 3:7, 3:8, 3:15. Berörda delar av fastigheterna Vällö Lotsplats 1:1 har förvärvats av Naturvårdsverket. Vid tidpunkt beslut saknas uppgörelser med samfälligheterna Vällö s:1-2, s:4-11.

Lantmäteriet har utfört en fastighetsrättslig utredning och upprättat en ny sakägarförteckning den 21 augusti 2020.

Föreläggande om yttrande från markägare och innehavare av annan rättighet

Samtliga sakägare har med stöd av 24 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken förelagts att yttra sig över förslaget.

Irene Svenonius, fastighetsägare

Det är dubbelt med två föreskrifter med olika formulering som motsätter sig att framföra fordon och är osäkert på vad som räknas som väg. Det är viktigt att alla som äger såväl mark som fastighet på ön ska kunna transportera sig på befintliga vägar. Det största problemet är C2 som förbjuder motordrivna fordon, men undantag för fastighetsägare, jordbruksarrendator, fiskerättsinnehavare och jakträttsinnehavare. Hur funkar det för dem som är fastighetsägare, men inte markägare, men som behöver transportera sig och last mellan olika punkter på ön, även inom reservatsbildningen? Regleringen i A är tydlig, om där avses alla öns vägar!

Kommentar: Länsstyrelsen väljer att ta bort både A15 "Det är förbjudet att inom reservatet: Framföra motordrivna fordon annat än på befintliga vägar, för jordbrukets och skogsbrukets behov eller i samband med jakt för transport av skjutna älg, hjort eller skjutet vildsvin" och C2 "Det är förbjudet att inom reservatet: Framföra motordrivna fordon.

2020-12-11

511-2349-2016

Gäller inte fastighetsägare, jordbruksarrendator, fiskerättsinnehavare och jakträttsinnehavare". Fortsatt gäller givetvis terrängkörningslagen, vilken säger att man inte får köra med motordrivet fordon i terräng i annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk. Samtliga med motordrivet fordon kan därför färdas längsmed befintliga vägar inom reservatet.

Irene Svenonius, fastighetsägare

I enlighet med Vällös fiskevårdsområde så brukar fiskevårdsområdesföreningen tillåta alla som har ett hus på Vällö att få fiska med kastspö för husbehov. Årsmötet ger detta tillstånd ett år i taget. De vill kunna fortsätta att ge tillstånd att fiska för boende på ön.

Kommentar: Länstyrelsen förtydligar i ett undantag till föreskriften som förbjuder fiske inte gäller fiskerättsinnehavare eller efter givet tillstånd av fiskerättsinnehavare.

Irene Svenonius, fastighetsägare

Det finns en oro kring brandåtgärderna, där markägare anser det viktigt att man vid spontan brand kontaktar räddningstjänsten först, och inte behöver samråda med länstyrelsen. Naturvårdsbränning ska endast ske under övervakning av länstyrelsen.

Kommentar: Länstyrelsen förtydligar i skötselplanen att naturvårdsbränning ska ske av länstyrelsen eller på uppdrag av länstyrelsen, och att man vid spontant uppkomna bränder kontaktar räddningstjänsten för att en släckning kan ske skyndsamt.

E.ON

E.ON tillstyrker förslag till beslut om naturreservat under förutsättning att följande ändringar i föreskrifter införs: att man tillåter motordrivna maskiner i samt till och från ledningsstråket, att samråd vid akuta åtgärder kan ske efter att arbetet inletts, att det ska framgå i föreskrifterna att förändring av elnätet får tillståndsprövas.

Kommentar: Föreskrifter om förbud av motordrivna fordon inom reservatet har strukits och därför gäller samma regleringar kring hur man får köra motordrivna maskiner till och från ledningsstråk som utanför skyddade områden. Under A föreskrifter står ett undantag som lyder "Föreskrifterna under A utgör inte hinder för underhåll av befintliga ledningar samt underhållsröjning av tillhörande gator enligt gällande ledningsrätt, servitut eller nyttjanderätt. Befintlig luftledning får längs samma sträcka ersättas med markkabel.". Detta undantag gör att EON har fortsatt möjlighet att underhålla sina ledningar.

För att tydliggöra E.ONs möjlighet för fortsatt skötsel och bruk av elnätet omformuleras nuvarande undantag enligt: "Föreskrifterna under A utgör inte hinder för drift, underhåll, reinvestering och ombyggnad av befintliga ledningar samt underhållsröjning av tillhörande skogsgator enligt gällande ledningsrätt, servitutet eller nyttjanderätt. Skriftligt samråd ska ske med länstyrelsen innan åtgärd utförs, men vid akut åtgärd kan samråd ske efter att arbetet har inletts. Befintlig luftledning får längs samma sträcka ersättas med markkabel efter länstyrelsens tillstånd." I detta mer utförliga undantag tar länstyrelsen hänsyn till att akuta åtgärder bör utföras direkt och att samråd med länstyrelsen kan ske efter att arbetet inletts. Undantaget har även förtydligats med att förändring av elnätet ska tillståndsprövas enligt A 18, vilken säger att man får dra fram ledning i mark, vatten eller luft förutsatt att man har länstyrelsens tillstånd.

2020-12-11

511-2349-2016

Mönsterås kommun

Miljö- och byggnadsnämnden, Mönsterås kommun, har inga synpunkter på beslut och skötselplan.

Remiss och synpunkter från remissinstanser

Förslaget till beslut och skötselplan har även remitterats till Riksantikvarieämbetet, Havs- och Vattenmyndigheten, Sveriges geologiska undersökning, Trafikverket, Lantmäteriet, Skogsstyrelsen, Försvarsmakten, Naturskyddsföreningen i Kalmar län, Stranda naturskyddsförening, Oskarshamns skogsgrupp, Östra Smålands ornitologiska förening, Smålands flora, Smålandskustens skärgårdsförening, Föreningen SydostEntomologerna, Jägarförbundet Kalmar Län.

Synpunkter har inkommit ifrån Sjöfartsverket, Försvarsmakten, Oskarshamns fågelklubb, Skogsstyrelsen, Trafikverket, Oskarshamnbygdens fågelklubb, Föreningen Smålands flora, Sveriges geologiska undersökning, Mönsterås kommun.

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket har tagit del av föreläggandet och har följande synpunkter på bildandet av naturreservatet. I de föreslagna föreskrifterna under "C. Föreskrifter enligt 7 Kap. 30§ miljöbalken om rätten att färdas samt om ordningen i övrigt inom naturreservatet" framgår under punkt 6 att det är förbjudet att "Förtöja eller ankra båt mer än ett dygn på samma ställe. I lagunen mellan Bjärkö och Vällö får man inte förtöja eller ankra båt". Inom reservatsgränsen finns den ankarplats som används av fartyg på väg till eller ifrån Mönsterås bruk. Att ankra fartyg hör till det normala handhavande av fartyg och kan behövas för att genomföra underhåll, vänta på kaj eller bättre väder. Förbudet får en stor negativ inverkan på sjösäkerheten, om den skyddade ankarplatsen ej kan användas av fartyg destinerade till Mönsterås bruk. Sjöfartsverket föreslår att förbudet mot ankring mer än ett dygn tas bort alternativt att reservatsgränsen justeras så att ankarplatsen hamnar utanför reservatet. Ankarplatsen finns redovisad i sjökort samt i Transportstyrelsens lotsningsföreskrift TSFS 2017:88 bilaga 5.

Kommentar: För att reservatsbildningen inte ska ha negativ påverkan på sjösäkerheten läggs ett undantag till i beslutsdokumentet, för att fortsatt tillåta ankring nordväst om Kungsholmen som finns redovisad på sjökortet och i Transportstyrelsens lotsningsföreskrift TSFS 2017:88 bilaga 5.

Försvarsmakten

Försvarsmakten bedömer att ett inrättande av naturreservatet med föreskrifter enligt inkommen remiss skulle medföra negativ påverkan på Försvarsmaktens förutsättningar att verka i enlighet med myndighetens uppdrag. För att naturreservatet inte skall utgöra ett hinder för Försvarsmaktens verksamhet längs Sveriges kust framför Försvarsmakten att föreskriften C4 ("Det är förbjudet att inom reservatet: 4. bedriva militär övningsverksamhet") stryks. Av samma anledning framför Försvarsmakten att ett undantag till föreskrifterna behöver tillföras: "Föreskrifterna under A och C utgör inte hinder för Försvarsmakten och myndigheterna inom totalförsvarets militära del att bedriva verksamhet."

2020-12-11

511-2349-2016

Kommentar: Föreskriften C4 ("Det är förbjudet att inom reservatet: C4. bedriva militär övningsverksamhet") tas bort från beslutsdokumentet, då militär övningsverksamhet inte nödvändigtvis går emot syftet med naturreservatet.

Det är viktigt att militär övningsverksamhet inte skadar naturvärden i området, och för att undvika detta bör tillsynsmyndigheten samrådas. Följande tillägg läggs in under A-föreskrifterna: "Föreskrifterna under A utgör inte hinder för militär verksamhet. Militär övningsverksamhet som riskerar att väsentligt skada eller förändra områdets naturvärden och som strider mot någon av reservatets A-föreskrifter ska samrådas med tillsynsmyndighet."

Under C föreskrifterna skrivs följande tillägg:

"Föreskrifterna under C utgör inte hinder för Försvarsmakten och myndigheterna inom totalförsvarets militära del att bedriva verksamhet. Verksamheten skall bedrivas på ett sådant sätt att skada på naturmiljön så långt möjligt undviks".

I sammanhanget är det viktigt att erinra om att området även skyddas av N2000, och att det enligt 7 kap 28a-b §§ miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturmiljön. Detta gäller oberoende av föreskrifter i naturreservatet.

Per Gullstrand, Rovfågelgruppen i Oskarshamnbygdens fågelklubb

Fiskgjusen häckar inte längre i området. Från att ha varit som mest 7 par är inga kvar. Den sista häckningen i området spolierades av att den ena fågeln dödades av vindkraftskollision. Även en nästan 30-årig havsörn, häckande på fastlandssidan, kolliderade och dog. Det sista häckningsförsöket för fiskgjuse var 2014, men man har observerat fiskgjuse under 2020 i närhet av häckningsplatsen. De har observerats som födosökande och förbipasserande.

Kommentar: Beslut och skötselplan uppdateras med den nya informationen.

Havs- och vattenmyndigheten

Syftet fokuserar på skydd av den terrestra miljön, men för att stärka skyddet av marina ekosystem och arter behöver den marina miljön lyfts in tydligare.

Havs- och vattenmyndigheten anser att det underlättar för fiskets utövning och kontroll att regleringar som rör fisket återfinns i Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2004:36). Detta möjliggör att all lagstiftning som rör fisket hålls inom ett regelverk och att dessa därigenom lättare kan efterföljas.

Kommentar: Lännsstyrelsen tydliggör i syftet att naturreservatet ska skydda marina värden. Föreskrifterna kring förbud av fiske står kvar från det tidigare reservatbeslut som togs för Vällö år 1973 (1973-03-08, dnr 11.121-2054-72), i övrigt gäller Svensk fiskerilagstiftning för området.

Oskarshamnbygdens fågelklubb

Oskarshamnbygdens Fågelklubb anser att förslaget som ligger är väl genomarbetat och gynnar den biologiska mångfalden för reservatet.

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen ser positivt på att naturvärdena i området skyddas långsiktigt och tillstyrker att reservatet bildas enligt presenterat förslag till beslut och skötselplan.

2020-12-11

511-2349-2016

Trafikverket

Trafikverket har mottagit ovan ärende för yttrande. Trafikverket bedömer att ingen statlig transportinfrastruktur påverkas av förslaget och har därmed inget att erinra.

Föreningen Smålands flora

Har inga synpunkter på beslut- och skötselplan.

Sveriges geologiska undersökning

SGU avstår från att yttra sig.

Uppllysning om ersättningstalan

Sakägare som ännu inte träffat överenskommelse om ersättning eller inlösen behöver komma till överenskommelse inom ett år från det att beslut om reservat har vunnit laga kraft. När ingen överenskommelse senast under det året måste du som sakägare väcka talan enligt 31 kap miljöbalken mot staten i mark- och miljödomstolen, för att inte förlora rätten till ersättning. Ansökan skall ställas till Mark- och miljödomstolen i Växjö.

2020-12-11

511-2349-2016

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling, Föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken träder i kraft den dag som framgår av kungörelsen.

Kungörelsen ska införas i ortstidning. Delgivning anses ha skett den dag kungörelsen var införd i ortstidning.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Peter Sandwall. Vid den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även avdelningschef Karin Bergman; Martin Unell, chef för naturskydds-enheten; samt Frida Gustafsson, handläggare på naturskydds-enheten deltagit, den sistnämnde föredragande. Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift

2020-12-11

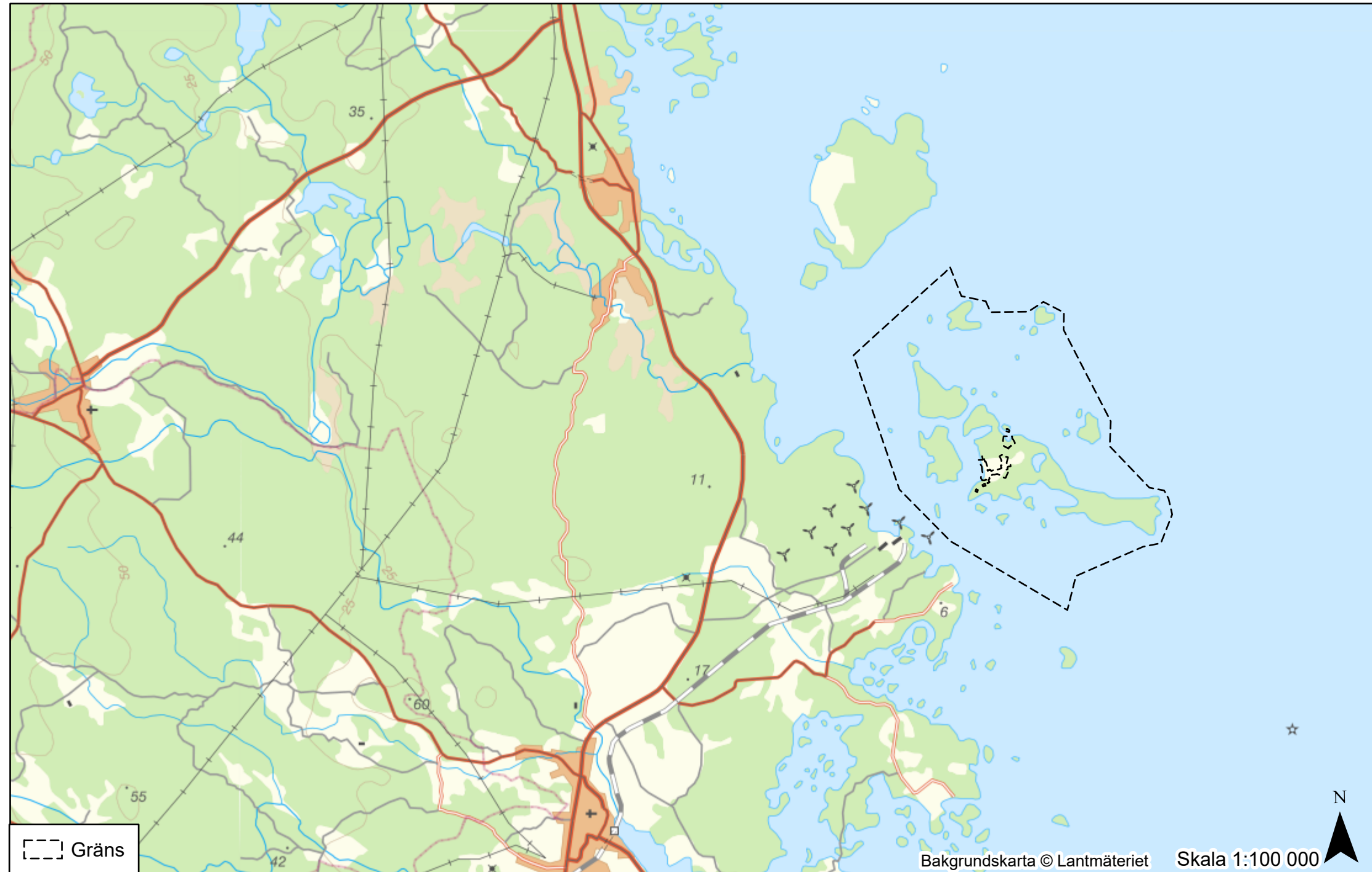
511-2349-2016

Bilagor

1. Översiktskarta
- 2.1. Översiktlig beslutskarta
- 2.2. Detaljerad beslutskarta
3. Sakägarförteckning
4. Konsekvensutredning
5. Hur man överklagar
- 6.1. Kombinerad skötsel- och bevarandeplan
- 6.2. Bevarandeplan
- 6.3. N2000-karta
- 6.4.1. Skötselplankarta
- 6.4.2. Skötselplankarta
- 6.4.3. Skötselplankarta
- 6.5. Fornlämningskarta
- 6.6. Anordningskarta
- 6.7. Föreskriftsområde med förbud mot att färdas eller uppehålla sig i området.

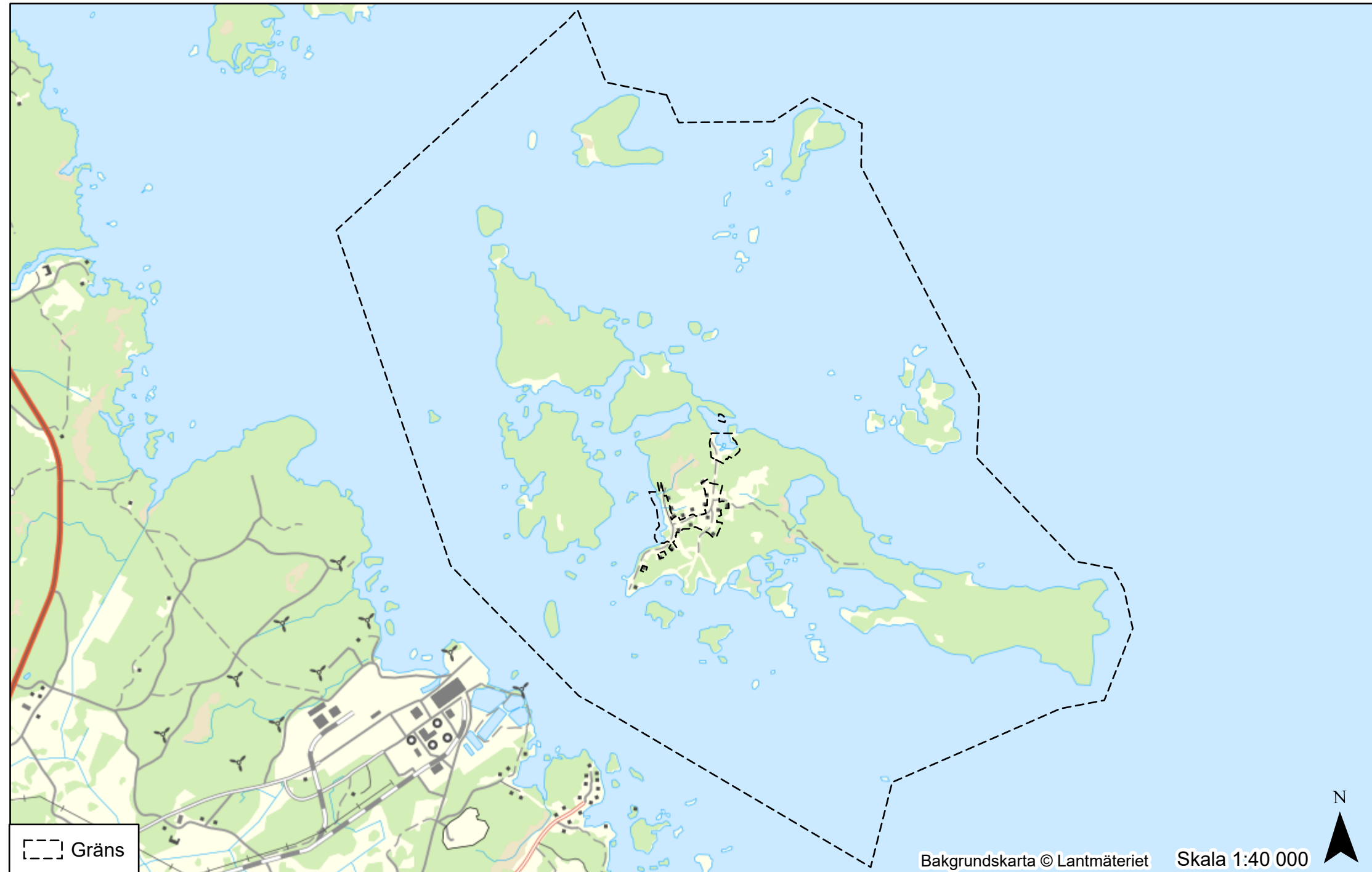
Översiktskarta Naturreservat Vållö

--- Gräns

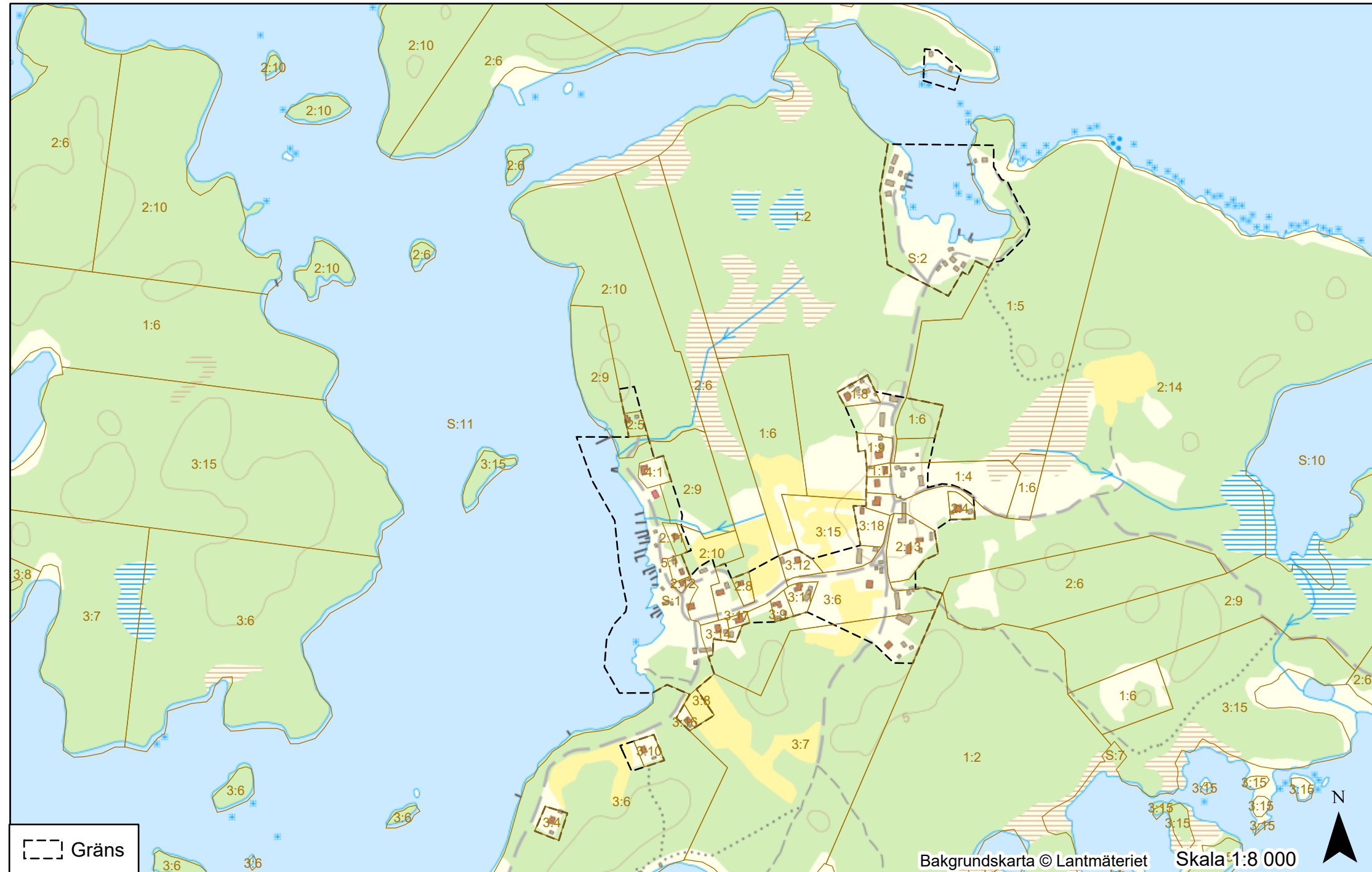

Översiktlig beslutskarta Naturreservat Vållö

Detaljerad beslutskarta Naturreservat Vällö

Gräns

Bakgrundskarta © Lantmäteriet Skala 1:8 000

Konsekvensutredning av föreskrifter för naturreservat Vällö

Bakgrund

Länsstyrelsen har beslutat om att bilda naturreservatet Vällö i Mönsterås kommun. Enligt 4 § förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning av förslag till beslut för att bilda naturreservatet ska länsstyrelsen göra en konsekvensutredning av de föreskrifter som har karaktären av normföreskrifter, dvs de som riktar sig till allmänheten.

Berörd lagstiftning

- 4 § förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Syftet med föreskrifterna

Föreskrifterna innebär vissa vistelse- och ordningsbestämmelser för allmänheten i området. Syftet är att trygga ändamålet med reservatet så att skador på naturvärdena inte uppstår eller så att den biologiska mångfalden inte påverkas negativt och att området bevarar sin opåverkade karaktär.

Effekter

Påverkan på allmänhetens friluftsliv gäller främst fritidsbåtar, då nyttillkomna regleringar betyder att man inte ankra sin båt mer än ett dygn på samma ställe och man får inte framföra motordrivna farkoster över en hastighet på 7 knop utan allmänna farleder. Man får inte färdas eller uppehålla sig inom område Skutgrundet, Långegrund, Melgrund, Skärrgrund, Grässkärsgrund, Gråsjäle-grundet samt Stora Sillekrok under tiden 1 april till 10 juli. Detta är för att minska störning av fritidsbåtar och därmed bevara naturvärden. Man får inte ankra i lagunen mellan Bjärkö och Vällö, eftersom det är en lagun som är viktig för reproduktion av rovfisk.

Allmänheten har tillgång till området, med begränsningar att elda på annat än anvisad plats, tälta mer än ett dygn och att skada eller störa flora och fauna. Man får inte medföra okopplat husdjur.

Föreskrifterna påverkar inte fiske eller jakt.

2020-12-11

511-2349-2016

Kostnader

De föreslagna föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken bedöms inte medföra några kostnader av betydelse för vare sig allmänheten, markägaren eller kommunen. Kostnaden för skyltning finansieras genom Naturvårdsverkets anslag för skötsel av naturvårdsobjekt.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

VEM KAN ÖVERKLAGA	Beslutet får överklagas av den som beslutet angår om det gått honom eller henne emot. Beslutet får även överklagas av Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen eller Havs- och vattenmyndigheten.
VEM SKA PRÖVA ÖVERKLAGANDET	Länsstyrelsens beslut kan skriftligen överklagas hos Regeringen, miljödepartementet.
HUR MAN UTFORMAR ÖVERKLAGANDET	I skrivelsen ska Ni <ul style="list-style-type: none">• tala om vilket beslut Ni överklagar, t.ex. genom att ange ärendets nummer (diarienumret) och dag för beslutet• redogöra varför Ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt• redogöra för hur Ni anser att beslutet ska ändras Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er. Behöver Ni veta mer om hur Ni ska gå till väga, så ring eller skriv till Länsstyrelsen.
ÖVRIGA HANDLINGAR	Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det.
VAR INLÄMNAS ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse ska lämnas/skickas till Länsstyrelsen och inte till Regeringen, miljödepartementet. Länsstyrelsens adress och telefonnummer finner Ni längst ner på denna sida.
SENASTE DATUM FÖR ÖVERKLAGANDET	Länsstyrelsen måste ha fått Er skrivelse inom tre veckor från den dag beslutet kungjorts i ortstidning , annars kan Ert överklagande inte tas upp till prövning.
UNDERTECKNA ÖVERKLAGANDET	Ni ska underteckna skrivelsen och förtydliga namnteckningen. Uppge personnummer/organisationsnummer, yrke, postadress och telefonnummer till bostaden samt adress och telefonnummer till arbetsplatsen och ev. annan plats där Ni är anträffbar.

Kombinerad skötsel- och bevarandeplan för naturreservatet Vällö

Förord

I samband med nytt beslut för Vällös naturreservat, upprättas samtidigt denna skötselplan. Skötselplanen är ett praktiskt handlingsprogram för syftet och skötseln i ett naturreservat. Skötselplanens inriktning bestäms av ändamålet med reservatet och de föreskrifter som meddelats i beslutet.

Revidering av skötselplan

För att området naturvärden ska kunna bevaras och stärkas har en ny skötselplan tagits fram med nya skötselråd. Mer specifikt ges nu möjlighet för naturvårdsinriktad skötsel av skog, exempelvis genom bete. Reservatsgränsen har ändrats för att innefatta både Vällö naturreservat och Kungsholmens naturreservat, där Kungsholmens naturreservat härefter ingår i Vällö naturreservat.

I det ursprungliga reservatsbeslutet från 1973 uteslöts samtliga bostadshus med tomtmark ur reservatet. Övriga byggnader med omgivande mark- och vattenområde ingick dock. Lännsstyrelsen anser dock att det inte finns några naturvårdsmässiga skäl som motiverar att byggnaderna med omgivande mark- och vattenområden fortsättningsvis ska ingå i reservatet och gränsen har ändrats utefter det.

Tidigare skötselplan för Vällö naturreservat fastslogs 2006-12-12, diarienummer 511-12921-06, baserat på reservatsbeslut 1073-03-08, diarienummer 11.121-2054-72.

Tidigare skötselplan och beslut för Kungsholmen naturreservat fastslogs 2007-06-28, diarienummer 511-459-07.

Uppdatering av bevarandeplanen

Naturreservatet utgör även ett Natura 2000 område (SE0330126). I samband med revideringen av beslut och skötselplan har även bevarandeplanen för Natura-2000 området uppdaterats. Då de yttre gränserna sammanfaller i sin helhet och syftet i beslutet om naturreservatet bedöms vara förenligt med syftet och prioriteringarna för Natura-2000 området, har en så kallad kombinerad skötsel- och bevarandeplan upprättats för naturreservatet. Beskrivningen av området, bevarandemål och bevarandetillstånd för naturtyper och arter som anges i skötselplanen gäller även för Natura 2000-området. Uppgifter som är specifika för Natura 2000 området och av särskild betydelse för bland annat tillståndsprövning enligt 7 kap. 28a § miljöbalken presenteras i bilaga 6.2.

Innehåll

Kombinerad skötsel- och bevarandeplan för naturreservatet Vällö.....	1
1. Administrativa data	3
2. Beskrivning av reservatet.....	4
2.1 Sammanfattning.....	4
2.2 Historisk samt nuvarande mark- och vattenanvändning.....	4
2.3 Naturbeskrivning och biologiska bevarandevärden.....	6
2.4 Kulturhistoriska bevarandevärden.....	11
2.5 Beskrivning av friluftslivets förutsättningar	12
3. Generella råd och riktlinjer	13
3.1 Åtgärder i träd- och buskskikt	13
3.2 Ersättning för skötsel av betesmarker och slåtterängar	14
3.3 Betesdrift, stängsling och fällindelning	15
3.4 Spillningslevande fauna och avmaskningsmedel	15
3.5 Hotade arter och störningskänslig fauna.....	15
3.6 Skötsel av forn- och kulturlämningar	16
3.7 Hydrologiska åtgärder	16
3.7 Främmande arter.....	16
4. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	16
4.1 Skötselområde 1: Skog på Norstö och Bokö (152,0 hektar).....	17
4.2 Skötselområde 2: Talldominerad trädklädd betesmark på Bjärkö, Vällö (Husön) och Vällöromp (274.4 hektar)	18
4.3 Skötselområde 3: Inägomark kring byn(32.6 hektar)	20
4.4 Skötselområde 4: Havsstrandängar och sandstränder (22.2 hektar)	21
4.5 Skötselområde 5: Sandö, Taktö och Eneskär (61,4 hektar).....	22
4.6 Skötselområde 6: Övriga mindre öar samt vattenområdet (2 193 hektar)	23
5. Friluftsliv.....	24
6. Bränder och brandbekämpning	25
7. Jakt och fiske.....	26
8. Dokumentation och uppföljning.....	26
8.1 Dokumentation och uppföljning av skötselåtgärder	26
8.2 Uppföljning av bevarandemål	27
9. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder	28
10. Artlista.....	29
11. Referenslista.....	34

1. Administrativa data

Objektnamn	Vällö
Objektnummer	NVR-id 2002641
Skyddsform	Naturreservat
Natura 2000 beteckning	SE0330126
Län	Kalmar
Kommun	Mönsterås
Servitut	Se bilaga 3
Nyttjanderätter	Se bilaga 3
Totalareal (hektar)	2 735.4
Landareal (hektar)	605.6
Areal skyddad produktiv skogsmark (hektar)	
Naturtyper, Vic-Naturs indelning:	Areal (hektar)
<i>Tallskog</i>	259.2
<i>Granskog</i>	92.6
<i>Barrsumpskog</i>	1.9
<i>Barrblandskog</i>	88.3
<i>Lövblandad barrskog</i>	8.0
<i>Triviällövskog</i>	0.6
<i>Ädellövskog</i>	30.6
<i>Lövsumpskog.</i>	2.1
<i>Våtmark</i>	7.5
<i>Betesmark</i>	44.9
<i>Substratmark</i>	7.7
<i>Övrig öppen mark</i>	47.7
<i>Exploaterad mark</i>	0.7
<i>Sjöar och vattendrag</i>	9.3
<i>Hav</i>	2134.3
Naturtyper, art- och habitatdirektivets indelning:	Areal (hektar)
1110	75.3
1150	28.8
1160	230.3
1170	845
1210	0.8
1620	15.5
1630	22.6
1640	5.8
4030	2,8
6410	7.2
7140	1.8
9010	261.8
9070	198.4
9190	68.3

<i>Ej habitat</i>	971.5
Friluftsliv	Större sammanhängande område med höga upplevelsevärden av: <ul style="list-style-type: none">• Naturskogsartad skog• Skärgårdsmiljö• Kulturmiljö• Landskapsbild
Övrigt	Forskning/referensområde/LIFE

2. Beskrivning av reservatet

2.1 Sammanfattning

Vällö naturreservat är beläget ca 1 mil nordost om Mönsterås och består av 2748 ha moränskärgård med tillhörande terrestra och marina miljöer. Huvudön är Vällö, som ibland benämns som Husön, och dess östra del kallas Vällöromp. Vällö har en smal landförbindelse med Bjärkö. Bebyggelsen inom reservatet är helt lokaliserad till huvudöns västra del. Två stora öar, Bokö och Nortsö, ligger väster om huvudön. Norr om huvudön är tre större öar (även kallade Ängholmarna); Sandö, Taktö och Eneskär, belägna. Utöver detta finns även ytterligare ett femtiotal mindre öar, holmar och skär inom reservatet.

Vällö naturreservat hyser höga naturvärden huvudsakligen knutna till dess moränskärgård och de större öarnas gamla tallskog och sandiga gräsmarker, i kombination med halvöppna beteshävdade miljöer med inslag av gamla träd. Norr om byn samt på Sandö, Taktö, Eneskär och Tjutaskär växer även värdefull ekskog.

2.2 Historisk samt nuvarande mark- och vattenanvändning

Naturreservatet Vällö omfattas av ett 50-tal större och mindre öar och skär i Kalmar läns södra skärgård. Den stora huvudön Vällö liksom flera av de större kringliggande öarna har varit befolkade sedan lång tid tillbaka. Här finns gravar i form av rösen och stensättningar samt lämningar efter mer eller mindre säsongsmässiga bosättningar för fiske. Dessa visar på en mänsklig närvaro i denna del av länets skärgård i åtminstone 1000 år eller sedan övergången mellan vikingatid och medeltid.

Lämningar efter äldre fiskelägen i form av tomtningar och båtlämningar återfinns på öarna Taktö, Eneskär och Sandö. Tomtningar är lämningar efter en eller flera byggnader av enklare karaktär som legat strandnära i en kustmiljö. De utgörs vanligtvis av enklare husgrunder kring en eller flera stenröjda ytor. I deras närmiljö finns ofta även båtlämningar, en enkel typ av båthamn. Dessa lämningar ses ofta som rester efter säsongsmässig verksamhet kopplad till fiske. I Kalmar län förekommer tomtningar och båtlämningar främst på skärgårdsöarna i mellersta och norra delen av länet. 1989 gjordes en arkeologisk undersökning i av en av tomtningarna på Taktö. C14 prover från de undre delarna av kulturlagret gav då en datering till år 1003–1220, alltså från tidig medeltid. 1634 omnämns Taktö som ett ”skär och fiskeläge” och är det fiskeläge Smålands södra skärgård som har den längsta kända historiska bakgrunden. Ännu under sent 1800-tal nyttjades hamnen på Taktö av bönder från Vällö men även av bönder från fastlandet, vilka seglade dit på hösten för att fiska sill.

På ön Bokö samt i Estenäs på Vällö finns begravningsplatser med tillhörande bogårdsmur. Begravningsplatsen på Bokö undersöktes 1989 och kunde då dateras ha varit använd från tidigt 1400-tal fram till sent 1600-tal. 1634 omtalas även en hamn på denna ö. Båda begravningsplatserna kan kopplas till de fiskeaktiviteter som bedrivits på dessa öar.

Öarna inom reservatet har först huvudsakligen använts som boplatser för ett säsongsmässigt fiske för bönder på fastlandet. Vid början av medeltiden fanns här troligen även flera bofasta som kunde försörja sig genom att vara både fiskare och bönder. På 1300-talet nämns bofasta bönder på Vällö första gången i skriftliga dokument. Dessa finns omnämnda i redogörelsen för kung Valdemars segelled, samt i Israel Birgerssons jordebok från 1351 som *waldo*. 1495 upptas tre gårdar i Sten Stures jordabok, och i Gustav Vasas jordeböcker 1526-1541 upptas lika många. Varje gård hade en åker på 2,5 spannländ, äng till två lass hö, ollonskog, fämark, gott fiske samt sju ålgårdar och hommestånd. Intressant är att ollonbärande ekskog även fanns vid denna tid, vilket tyder på att dagens ekskogar har lång kontinuitet.

Fisket har varit den viktigaste näringen på Vällö sedan människan etablerade sig på öarna. Från början bedrevs det endast säsongsmässigt och sedan även av de bofasta på öarna. Det säsongsmässiga fisket kom dock att fortsätta långt fram i tiden. Från slutet av 1800-talet blev fisket av ål allt viktigare. Framför allt var efterfrågan på ål stor hos tyska uppköpare, vilka också kunde betala betydligt bättre än inhemska grossister. I samband med första världskriget försvann den tyska efterfrågan på ål tillfälligt och strömmingsfisket fick en större betydelse. Under fortsättningen av 1900-talet fick ålfisket på nytt en växande betydelse varför det under 1960-talet bedömdes som en av de bästa i landet. Det har därefter fortsatt vara en viktig del av ekonomin för de boende på Vällö. Hamnarna på de mindre öarna är försvunna sedan länge, men på Vällö finns ett par hamnplatser som varit av stor betydelse för fisket på ön under lång tid. Dels vid Boköfjärd väster om byn dels vid Båtenäs norr om byn. På båda ställen finns sjöbodrar med bryggor, ålbroar, torkställningar och andra byggnader och redskap av olika ålder vilka kopplade till fisket.

Den medeltida byn Vällö var belägen på den högre västra delen av ön där lagren med svallad morän är som störst. Första gången som Vällö omnämns är i samband med en reglering av byns inägomark 1351. Det betyder att vid denna tid förekom ett då redan etablerat jordbruk. Moränens tunna jordlager innebar dock att marken var mager och stenbunden och gav troligen enbart ganska begränsade skördar. De odlingsrösen som framgår av senare tiders kartor intygar också att en omfattande stenröjning krävdes för att vinna ny åkermark.

1705 delades de tre hemmanen på Vällö så att det istället blev sex hemman, vilka år 1712 är upptagna i jordeboken som krono- och lotshemman. Hela ön var vid denna tid samfällad och brukades därför gemensamt. 1841 tillkallas lantmätare för att skifta skogs- och ängsmark för lotshemmanen. 1875 laga skiftas även åkermarken. Målet med detta skifte var att samla alla ägor kring varje gård. Vanligtvis innebar det att den gamla bykärnan sprängdes och att gårdarna flyttade ut från sitt ofta medeltida läge på bytomten. På Vällö klarade man sig dock med att flytta en gård helt och hållet samt att flytta några uthus från två andra gårdar. Den struktur som uppstod efter det laga skiftet har därefter bibehållits utan större förändringar i byn.

Av kartan från laga skiftet framgår att de tidigast odlade åkrarna låg samlade på de steniga höjderna närmast väster om byn. När man under 1800-talet fick de tekniska möjligheterna att dika ut och odla upp tyngre jordar har byns åkermarker expanderat till

att även omfatta tidigare kärrområden huvudsakligen öster och söder om byn. De omfattande system med diken som tillkom under denna tid framgår väl av kartan från 1875.

2.3 Naturbeskrivning och biologiska bevarandevärden

Geologi

Berggrunden i området utgörs av kambrisk sandsten som överlagras av morän med hög halt av sandsten. På Sandön tränger mindre förekomster av kvartsit upp genom det relativt tunna sandstenslagret. Vällöarkipelagen är helt uppbyggd av svallad lokalmorän av kambrisk sandsten, som avlagrats under den senaste istidens tillbakadragande. Skärgården norr om reservatet är uppbyggd av kambrisk sandsten, med en ålder av ca 560 miljoner år. Ytterligare norröver vidtar urbergsskärgården med en ålder av 1 700 - 1 800 miljoner år. I jämförelse är moränskärgården med sin ålder av 10 000 - 11 000 år alltså en mycket ung företeelse. Ren moränskärgård är sällsynt i landet. Endast i norr, Haparanda skärgård, och i södra delen av Kalmar län påträffas denna unga, av senaste inlandsisen uppbyggda skärgård. Vällöskärgården är den största och mest framträdande typen av denna skärgård.

Taktö, Eneskär, norra delen av Sandö samt större delen av Vällöromp har i länsstyrelsens grusinventering givits klass 1 (synnerligen skyddsvärd) medan västra delen av Vällö (Husön) givits klass 2 (mycket skyddsvärd).

Några dramatiska landformationer har inte bildats, dock finns flera förhållandevis markerade låga moränryggar och på Vällöroms mellersta del påträffas ett flera meter högt strandhak med ett stort, oftast helt kalt, klapperstensfält av rundade stenar. Flera så kallade ändmoräner, d v s stensamlingar som avsattes då isen stötvis smälte av, finns på öarna.

Rena sandstränder finns på såväl Vällöroms sydspets som på Sandö. I övrigt utgörs stränderna av olika typer av stenstränder, mer eller mindre påverkade av vågor och vattenstånd.

Natur och arter

Öarna i reservatet är till stor del skogbevuxna, huvudsakligen med tallskog som generellt är av hög ålder. Moränen i området är starkt svallad och därför näringsfattig med dålig vattenhållande förmåga vilket ger utslag i den karga skogsvegetationen med undantag för där näringstillförsel genom odling skett. Flera havsstrandängar och klapperstensstränder av varierande bredd förekommer.

Norstö utgörs huvudsakligen av tallskog med blåbär i fältskiktet, men även en hel del ljung förekommer. Strandnära är kruståtel vanligt i fältskiktet. Norstö's stränder är steniga och smala. Västligaste delen av Norstö består av yngre mindre värdefull skog som är mer påverkad av skogsbruk. Den lilla udden Lilla Sandreholm består av en förhållandevis gles tallskog med inslag av ek och en. Här förekommer intressanta arter som den rödlistade skalbaggen taggbock (Nära Hotad (NT)), mjölig klotterlav och blodsopp. Vid Norstö's sydvästra strand finns ett avsnitt med öppen strandäng samt en mindre torrare gräsmark. Mellersta delarna av Norstö består av blandbarrskog med en ålder av mellan 110 och 150 år, ibland högre. Tall dominerar största delen medan gran dominerar den centrala delen. Även enstaka björk och rönn förekommer. De äldsta delarna är talldominerade, men i

gengäld finns en hel del lågor av gran i de granrika delarna. Död ved förekommer annars endast sparsamt. I norr vid Ålgårdsvik finns en strandskog med äldre klibbal och gott om död ved med en angränsande skvatrambevuxen våtmark omgiven av sumpskog med äldre tall. Ytterligare ett par blötare områden finns kring vilka en del död tallved finns. I området förekommer rödlistade arter som tallticka (NT), vågticka (VU), ullticka (NT) och brandticka (NT) samt andra intressanta arter som bronshjon, grovticka, flagellkvastmossa, blåmossa och gammelgranslav. I området finns även en mindre gran- och talldominerad blandskog med inslag av senvuxen ek och grov asp samt död ved i form av ek- och granlågor. Området är delvis kärrartat. Här förekommer bland annat de rödlistade arterna liten sönderfallslav (NT) på ek och kornknutmossa (NT) på död ved samt andra intressanta arter som rostfläck och mjölig klotterlav. Östligaste delen av Norstö består av en barrdominerad blandskog som i söder domineras av gammal tall och i norr av gran. I den grandominerade delen finns också inslag av ek, asp, björk och klibbal. Åldern på tallarna uppskattas ligga mellan 150 och 180 år, och enstaka granar är också rejält gamla. Naturvärdet är dock främst knutna till den rika förekomsten av död gran och förekomsten av flera rödlistade vedsvampar på granveden. Här kan de rödlistade arterna granticka (NT), gransotdyna (NT), ullticka (NT), stor aspticka (NT), tallticka (NT), grönhjon (NT) och alpraktbagge (NT) påträffas, såväl som andra intressanta arter som mjölig klotterlav, svart praktbagge och bronshjon.

Bokö utgörs huvudsakligen av gammal barrskog med blåbär i fältskiktet. Strandnära är kruståtel vanligt i fältskiktet. I söder dominerar tall men andelen gran ökar mot norr och dominerar ställvis de inre delarna av ön. Åldern på skogen är hög, uppskattningsvis upp mot 150 år. Delar med hög andel gran är förhållandevis rika på granlågor medan de talldominerade delarna är mer fattiga på död ved. Norr om Själevik finns ett ungt planterat tallbestånd. Även skogsmarken innanför Stora och Lilla Korsevik samt området strax öster om Boköhamn hyser lägre naturvärden. På Bokös nordvästspets finns en tallskog med gammal tall, granlågor, inslag av vidkronig ek samt spridda alar längs stranden. På sydvästspetsen finns en strandskog med spridda gammeltallar, död ved och yngre ek. Ett större inslag av äldre tall, lågor och torrträdd finns längs delar av den sydöstra stranden. Här förekommer bland annat tallticka (NT) och gammelgranslav. Längst i söder finns kläckhål efter den rödlistade alpraktbaggen (NT) på döda klubbalar i stranden. På flera granlågor finns rödlistade vedsvampar som vågticka (VU) och brandticka (NT). Förutom andra rödlistade arter som reliktböck (NT) och barrpraktbagge (NT) förekommer här även intressanta arter som bronshjon, gammelgranslav, kamjordstjärna och blåmossa. Bokös stränder är smala och steniga. På den lilla ön Trulleholm strax söder om Bokö växer den rödlistade oxtungssvampen (NT).

Kungsholmen var tidigare bevuxen med mycket gammal och ganska högvuxen talldominerad barrnaturskog, men ön är starkt präglad av den koloni med mellanskarv som fanns här under senare år. Den frätande skarvspillningen har dödat större delen av träden på ön som därför innehåller rikligt med stående och liggande död ved. Intressanta arter som blåmossa och tallticka (NT) kan dock fortfarande påträffas. Gödslingseffekten från skarvspillningen har givit upphov till ett fältskikt med arter som örnbräken, våtarv, glansnäva, lövbinda och mjölkört. Öns stränder är smala och steniga.

Bjärkö har tills nyligen betats tillsammans med Vällö extensivt av nötdjur. Öns västra del består av en omkring 150-årig betespräglad barrblandskog där det främst är de dominerande tallarna som är gamla. I norr finns en liten öppen torräng dominerad av fårsvingel och knägräs med inslag av bland annat strandtrift och liten blåklocka. Öns

mellersta och östra delar utgörs huvudsakligen av uppskattningsvis 150 till 200-årig senvuxen tallskog. På Bjärköns sydostligaste del förekommer i en sydsluttning på klappersten senvuxen och knotig tall samt en hel del död ved. Området hyser en rik insektsfauna med flera rödlistade arter samt även rödlistade svampar. I söder finns även en mindre strandäng.

Nordvästra delen av huvudön Vällö är huvudsakligen bevuxen med olika typer av näringsfattig tallskog med varierande andel gran. Fältskiktet domineras av blåbärsris. Skogen är omkring 110 till 150 år med enstaka äldre tallar. Området är fattigt på död ved. Mot Boköfjärd finns ett avsnitt med äldre tallskog och värdefull insektsfauna. Utmed Bjärköfjärden finns en hävdad havsstrandäng med bland annat kustarun, salttåg och havssäling. Större delen av Husön betas när skötselplanen skrivs extensivt av nötdjur. På Vällö finns numera även en stam dovhjortar som påverkar vegetationen genom bete. Norr om byn på före detta inägomark, kring ett försumpat område med våtmarksvegetation, finns nyligen restaurerad ekhagmark och gles olikåldrig ekskog med inslag av tall, asp, björk, sälg, klibbal, rönn, oxel, vildapel och gran. Ekarna är på många ställen rakstammiga och högvuxna, men inte så gamla. Hålträd förekommer bland björk och asp. Fältskiktet utgörs av gräs, starr och örter som bland annat ängskovall. I anslutning till byn finns huvuddelen av den tidigare åkermarken. Åkermarken är numera betesmark, och har på vissa ställen beroende uteblivet dikesunderhåll återgått till ett våtare tillstånd med bladvass och sälg i vissa delar. Där träd- och buskskikt förekommer består det av tall, björk, asp, al, sälg och vildapel av varierande slutenhet, ålder och sammansättning. I nordöstra kanten finns en mindre ekmiljö med bland annat signalarterna brun nållav, gulpudrad spiklav och fällmossa. Sydost om byn finns ett par avsnitt med mer eller mindre öppna hedartade gräsmarker. Områdena är dominerade av lavar, mossor, knägräs och stagg, medan även arter som ängsvädd, rödklint, darrgräs, strandtrift, vårtätel, jungfrulin och backglim förekommer. Öster om Båtnäseviken finns äldre tallskog med inslag av enstaka torrträd och vindfällen. Området hyser värdefulla arter som reliktböck (NT), tallticka (NT) och garnlav. Omkring 150 meter öster om Båtnäseviken finns även ett bestånd med ung planterad tallskog. Nordost om byn och vidare öster om den lilla insjön Djupemar finns en omkring 110 till 170-årig talldominerad barrblandskog där främst tallarna är gamla. Området är fattigt på död ved och en relativt svag betesprägel. Blåbärsris dominerar fältskiktet, men framförallt området i anslutning till Djupemar är torrare och magrare med karaktär av moss- och lavhed. Djupemar är en förhållandevis grund och näringsfattig sjö. På botten finns en del kransalger (*Chara* sp.) ofta omspunna av grönslick. Vid Djupemars södra strand finns ett klibbalbestånd. På Estenäs yttre del förekommer gamla tallar i ett glest förhållandevis luckigt bestånd, med grova döda grenar i kronorna och enstaka torrträd. Ställvis finns en rik hävdgynnad torrängsflora med växter som backglim, liten blåklocka, jungfrulin, darrgräs, stagg och knägräs. Området övergår i en mer sluten omkring 110 till 150-årig tallskog med enstaka äldre träd och sparsamt med död ved. I kantzoner finns rester av en hävdgynnad flora med bland annat stagg och knägräs. Ett bestånd med slokörnbräken förekommer i området, vilket är nära artens nordliga gräns. Skogsmarken längre österut, söder om byn, utgörs av cirka 110 till 150-årig talldominerad barrblandskog där främst tallarna är gamla. Området är fattigt på död ved. Inslaget av enbuskar indikerar en historia som öppnare mark. En del små före detta åkermarker förekommer spritt. Blåbärsris och, här och var, örnbräken dominerar fältskiktet. Utmed Bjärköns och Vällös stränder förekommer havsstrandängar med hävdgynnad flora som strandaster, kustarun, dvärgarun, gulkämpar, klöverärt, spikblad, tuvull, ryltåg, salttåg, havssäling, rörsvingel, strandmynta och malört. På de skogbeklädda uddarna som är belägna insprängt bland strandängarna finns ordentligt

gamla tallar och en del död ved. Östligaste delen av Vällö samt området utmed norra stranden mot Vällöromp utgörs av en omkring 150 till 200 år gammal tallskog. I vissa delar finns sandiga glesa partier men området är som helhet väl slutet. Ett visst graninslag finns i fuktigare delar. Längs den norra kanten står de riktigt gamla träden relativt tätt, och här förekommer också död ved förhållandevis rikligt såväl som en rik insektsfauna med flera rödlistade arter. Utmed den södra stranden mot Vällöromp finns en värdefull strandskog med senvuxna och knotiga tallar samt arter som idegran och de rödlistade arterna talticka (NT) och ädelkronlav (VU).

Vällöromp är huvudsakligen bevuxen med näringsfattig tallskog. I de västra och södra delarna utgörs fältskiktet framförallt av kruståtel, medan det österut intas av såväl blåbär, lingon, mossor och lavar. Vällöromps sydsida utgörs huvudsakligen av tallmiljöer på sand med ett påtagligt inslag av riktigt grova krumma gamla tallar. En del tallar är kandelaberformade och flerstammiga då de etablerat sig i betydligt öppnare miljöer än dagens. Hamneholmsudden i sydväst utgörs av en gles tallskog med spridda spärrgreniga gammeltallar och sparsamt med död ved i form av lågor. Utmed stranden mot Malmudd växer tallskogen runt ett stort och imponerande klapperstensfält. Tallarna på de magraste partierna är senvuxna och knotiga, medan gamla senvuxna träd även finns bland gran, oxel och rönn. Värdefulla arter som förekommer här är bland annat den rödlistade taltickan (NT) samt blåmossa och laven jaguarfläck. Österut längs stranden finns en lång sträcka med tallskog på sandig mark. Vidare österut finns även dynbildningar. De gamla tallarna är vidkroniga och mycket knotiga och krokiga, samtidigt som stående och liggande död ved förekommer förhållandevis rikligt. Vällöromps södra strand utgörs av en långsträckt sandstrand med ovanför liggande sandiga gräsmarker. Här finns en starkt specialiserad flora med arter som marviol, malört, gråbo, gulmåra, backglim, saltarv, strandkrypa, strandråg, spjutmålla, strandmålla och sandmaskros. Bland mossorna märks förekomst av gruskammossa och takmossor medan det bland lavarna finns rikligt med bägarlavar. I området förekommer rikligt med gropar gjorda av myrlejonsländans larver. Den västra delen av Vällöromp utgörs till stor del av en talldominerad barrblandskog med betydande inslag av äldre träd mellan 140 och 200 år. De flesta av dessa är tallar men även enstaka granar är riktigt gamla. Området är fattigt på död ved men enstaka torrträd och lågor av både tall och gran förekommer. I området förekommer, förutom arter som blåmossa och gammelgranslav, troligtvis ett flertal rödlistade insekter och svampar. Ett mindre område med gamla och ihåliga ekar finns också i den västra delen. Här kan arter som den rödlistade laven liten blekspik (VU), korallorangelav och mjölig klotterlav påträffas. Den centrala delen av Vällöromp utgörs av förhållandevis yngre talldominerad barrblandskog med dominans av träd i åldrarna mellan 130 och 160 år samt enstaka äldre tallar. Här finns arter som blåmossa, gammelgranslav och den lilla rödlistade orkidén knärot (NT). I den centrala delen finns även delar med yngre tallskog som mer tydligt är påverkade av skogsbruk. Längre österut övergår skogsmarken i talldominerad barrblandskog med dominans av träd i åldrarna mellan 140 och 200 år. De flesta av de gamla träden är tallar men även enstaka gamla granar förekommer. Förutom enstaka torrträd och lågor av tall och gran är området förhållandevis fattigt på död ved. Fältskiktet domineras av blåbär. I området förekommer rödlistade arter som talticka (NT) och knärot (NT). På en död ihålig ek finns en mycket rik lavflora med värdefulla arter som gammelekslav (VU), matt pricklav (NT), gul dropplav (NT), stiftklotterlav (NT) och räfflad nagelskivling. Vällöromps östligaste del utgörs av tallskog med inslag av gran, ek, asp, rönn, och björk. barrblandskog med dominans av träd i ålder från omkring 130 år och uppåt med inslag av betydligt äldre tallar. I nordost finns en särskilt värdefull tallskog med rikligt med gammal tall med pansarpark samt förhållandevis gott om stående och

liggande död ved. Bland annat vedskivlav (NT) och tallticka (NT) förekommer i området. I sydost finns ett antal senvuxna ekar med bland annat den rödlistade skuggorangelaven (NT) samt mjölig klotterlav. Här finns också en tallmiljö på sand med inslag av krumma relativt gamla tallar. Flera av dessa träd är kandelaberformade.

Sandö, Taktö och Eneskär kallas även för Ängsholmarna. Sandö utgörs huvudsakligen av ekskog med inslag av tall. Över hela ön förekommer klen senvuxen ek, medan de äldsta och knotigaste träden finns längs stranden. Öns nordvästra del domineras av tallskog med ljung, medan klenare lind finns ganska rikligt i nordost. Gammal tall är förhållandevis rikligt förekommande. Även björk, apel, gran, asp och rönn förekommer sparsamt. Sandö betas av dovhjort samt, under sommaren, även av highland cattle. Förekommande intressanta arter på ön är till exempel oxtungssvamp (NT), tallticka (NT), lind och krusig ulota. Taktö betas av mufflon och får och har en mycket tydlig betesprägel med nerbetat ris. Taktö domineras av ek i väster och tall i öster. Ekarna i de västra och strandnära delarna är mycket senvuxna och ofta ihåliga. En del ekar, och även tallar, är spärrgreniga. Gammal tall är allmänt förekommande. På öns östra sida finns gott om björk- och tallågor. Även oxel, rönn, apel och gran förekommer sparsamt. På ön kan intressanta arter som brun guldbagge, tallticka (NT), grå skärelav, idegran och krushättemossa påträffas. Skogsmarken på norra delen av Eneskär och den närbelägna lilla ön Tjutaskär innehåller rikligt med spärrgrenig ek, varav vissa troligen är över 200 år gamla, och yngre tall. I kanterna finns bryn med många blommande buskar. Bland annat blåmossa, brun guldbagge och grå skärelav förekommer i området. Den södra delen av ön är bevuxen med relativt ung tall och björk, enbuskar i kanterna och ett sparsamt inslag av oxel, rönn och al. En hel del död ved förekommer.

Reservatets vattenområde utgörs av en moränskärgård med ett femtiotal mindre öar, holmar och skär. Flera av de mindre holmarna har betydelse som häckningsplatser för andfåglar, vadare och måsfåglar. Vattenområdet är i huvudsak relativt grunt och inga större djup finns inom reservatsområdet. I området finns både hård och mjuk botten, vilket bidrar till en varierad marin miljö. Vattenområdet ingår i Riksintresse för yrkesfisket; 30 Runnö, Vällö och Svartö. I reservatets vattenområde förekommer fiskarter som gädda, abborre, skrubbskädda, mört, björkna, sarv, id, gers, ruda, benlöja, sik och strömming samt de rödlistade arterna vimma (NT) och ål (CR). Inom den regionala miljöövervakningen genomförs sedan 1995 provfiskeri i vattenområdena utanför Mönsterås pappersbruk i närheten av Vällö. Totalfångsten vid bruket har varierat utan att en säkerställd förändring kan ses. Fisksamhällets artsammansättning har dock förändrats från 2003 och framåt, då fångsten av mört minskade och ersattes av andra karpfiskar som björkna, sarv och id. 2016 fångades för första gången den invasiva arten svartmunnad smörbult vid provfiskerna. I svenska vatten noterades arten först i Karlskrona skärgård 2008 och den har därefter spridit sig upp längs ostkusten. Svartmunnad smörbult lever huvudsakligen grunt på olika botten typer där det finns gott om musslor och snäckor, som utgör huvudfödan. Den äter dock även andra typer av animalisk föda, inklusive fiskar, fiskrom och kräftdjur. Risk finns att etableringen av svartmunnad smörbult i svenska vatten kan leda till betydande effekter på inhemska arter och ekosystem. Ålgräs har en stor ekologisk betydelse i grundare havsområden och förekommer inom reservatet. Ålgräsängar erbjuder föda och livsrum åt många organismer, förhindrar sedimenterosion samt har en viktig roll i näringskretsloppet. Ålgräs har en hög salttolerans och växer i salthalter mellan 5 och 35 ‰. Utbredningen i djupled är ca 1-6 m. Även blåstång, som förekommer med högre täckningsgrad i reservatet, signalerar höga naturvärden i grunda miljöer. På större djup innebär blåmusslor och kräkel i högre täckningsgrader, vilket

kunnat konstateras inom reservatet, höga marina naturvärden. Algbälten med varierad sammansättning av stora tångarter som blåstång, sågtång, tare samt knöltång och mindre undervegetationsarter skapar olika livsmiljöer för en rad olika djur (småfisk, kräftdjur, musslor, snäckor). Detta lockar i sin tur till sig större djur som jagande fisk och säl. Längs en opåverkad kuststräcka är artsammansättningen varierad men om mängden närsalter ökar kan snabbväxande arter, framförallt fintrådiga ettåriga arter, öka allt mer. Ökad näringsnivå ger även ökad mängd växtplankton vilket leder till sämre ljusstillgång för de större tångarterna. Friska och opåverkade algbälten betyder hög biologisk mångfald och hög tillväxt i fiskpopulationerna.

2.4 Kulturhistoriska bevarandevärden

Huvudön är bebodd sedan mycket lång tid tillbaka. Tomtningarna, båtlänningarna och gravarna, i form av rösen och stensättningar, visar på ett vikingatida/medeltida etablerande i Vällöarkipelagen. Dessa lämningar finns främst på Taktö, Eneskär och Sandö. Redan på 1300-talet nämns skärbönder på Vällö i skriftliga dokument. Detta skriftliga omnämnande finns i redogörelsen för kung Valdemars segelled, och i Israel Bigerssons jordebok från 1351 omnämns ön som "Waldo". 1495 upptas tre gårdar i Sten Stures jordabok, och i Gustav Vasas jordeböcker 1526–1541 upptas lika många. Varje gård hade en åker på 2,5 spannländ, äng till två lass hö, ollonskog, fämark, gott fiske samt sju ålgårdar och hommestånd. Intressant är att ollonbärande ekskog fanns redan under denna tid, vilket tyder på att dagens ekskogar har lång kontinuitet. På Bokö och Estenäs finns begravningsplatser med tillhörande bogårdsmur. På Bokö har begravningsplatsen daterats från tidigt 1400-tal fram till sent 1600-tal. I båda fallen kan de kopplas till fiskeaktiviteter. 1705 delades de tre Vällöhemmanen så att det blev sex hemman, och år 1712 upptaget i jordeboken som krono- och lotshemman. Marken är vid denna tid samfälld. 1841 tillkallas lantmätare för att skifta skogs- och ängsmark för lotshemmanen. 1875 laga skiftas även åkermarken. Den struktur som uppstod vid laga skiftet har bibehållits därefter. Vid denna tid är även åkermarken fördelat per gård som störst, ca 2-3 ha.

Vällö är starkt knuten till lotssituationen. Första gången säkra uppgifter om denna verksamhet nämns är i slutet av 1500-talet. År 1644 beskrivs Vällö i den äldsta kända svenska seglingsbeskrivningen som "en skogsö och lotsplats, inlopp till skären och försedd med god hamn.". Lotshemmanen grundades 1705, och var en av de mest betydande lotsplatserna i Kalmar sund. Jämsides med jordbruk och kreatursskötsel till husbehov bedrevs fiske som binäring. På 1840-talet fick de sex lotsarna köpa var sin del. Dessa delar har senare delats till tolv. Samtidigt med laga skiftet 1886–1887 stakades ny lotsplats ut på Vällörömp. Lotsen hade i samband med detta blivit en av kronan avlönad tjänsteman. Vällö blev därmed befriat från lotsningskyldigheten. 1930 lades lotsningsverksamheten på Vällörömp ned.

Fisket har varit viktigt på Vällö sedan människans etablerande på öarna under järnåldern. Tomtningarna på Taktö visar på detta och en tomtning är daterad till sen vikingatid, tidig medeltid. Tomtningarna är stengrunder för strandnära bosättning. Dessa vittnar om ett säsongsvis utskärsfiske som bedrevs långt fram i tiden. På Taktö finns även två båtlänningar, en mer primitiv form av landningsplats för båtar. Under medeltid och Vasatid ansågs utskärsfisket som regale, d v s en rättighet förbehållen kronan. Skatt togs ut av de borgare och bönder som utnyttjade detta i form av delar av fångsten. Detta så kallade hamnfiske under Vasatiden utnyttjades av folk från stora delar av

Östersjöområdet, småländska fastlandet och inte minst Vällöborna. Av yttersta vikt för fisket var fångsten av ål. Ålfisket har varit en dominerande del ända fram till första världskriget. Ålfisket tog ny fart under 1960-talet och är än idag en viktig del av ekonomin för dem som fortfarande arbetar med fiske på Vällö. Vällö har än idag en bofast befolkning med fiske som huvudnäring. Ålen fiskas idag med bottengarn. Hamnen Båtenäs på Vällö är mycket idyllisk med sjöbodar och redskapsställningar. Här hängs de stora ålbottengarnen på tork efter fiskesäsongen. Intressant är fördelningen av fiskevatten som är en gammal kvarleva. Fiskevattnet delas in i lotter i förhållande till mantal och hemmanslott och byts sedan "årvänt", d v s varje år.

Tillsammans med fisket har boskapsskötseln utgjort basen i ekonomin, och har så gjort ända in på 1950-talet. Flera av öarna hade öppna marker som gav både bete och slåtter. Under sommaren vistades djuren på strandängarna och i skogen. När höet var bärgat fick djuren även beta på ängsmarkerna. Ängsmark fanns bl a på Eneskär, Masteskär och Sandö. Bete har återupptagits på huvudöns västra del i form av extensiv betesdrift med nötdjur. Fram till 90-talet slogs en del åkermarker för vinterfoder. Stora delar av åkerarealen har numera mer eller mindre vuxit igen. På vissa ställen har marken också starkt försumpats eftersom dräneringsdikena inte underhållits. Öarna Sandö och Taktö betas av införda dovhjortar och mufflonfår.

I anslutning till byn på huvudön Vällö ligger åkermarken, som hade sin största utbredning under 1900-talets början, och den så kallade Hemängen, som förutom åker även innehöll mycket ängs- och även betesmark. Från 1886 års laga skifte fram till 1940-talets ekonomiska karta är denna utbredning av jordbruksmarken konstant. Åkerbruk i egentlig mening upphörde på 1950-talet. Flertalet åkrar låg nordost om byn. Mindre åkerlappar fanns dessutom insprängda här och var i skogsmarken.

Skogsbruket på öarna har flerhundraåriga traditioner. Avverkningarna bedrevs i form av ett väl avvägt bländningsbruk där endast små luckor öppnades. Veden såldes bl a till det skogsfattiga Öland. Skogsbruket bedrivs än i dag i relativt stor utsträckning i form av luckhuggningar.

Bebyggelsen är numera mycket uppblandad med äldre timrade hus och rena tegelbyggnader. På Vällö har tidigare funnits en handelsbod och på ön finns en av landets minsta brandkårsstationer; ett litet oansenligt skjul. På Vällös norra del ligger det större fiskeläget Båtnäs väl skyddat i Båtnäsevikens inre del.

2.5 Beskrivning av friluftslivets förutsättningar

Vällö naturreservat är ett välbesökt utflyktsmål, främst under sommaren. På Sandö och Vällöromps sydsida ut på udden finns sandstränder lämpliga för bad. Stigar finns på Husön och en mindre körväg leder ut till sydspetsen på Vällöromp.

I området finns informationsskyltar med beskrivning av reservatet och anläggningar med toalett och soptunnor. Där finns även lämpliga badplatser.

Föreskrifterna för naturreservatet är anpassade för att ett aktivt friluftsliv ska kunna bedrivas utan att områdets höga natur- och kulturvärden påverkas negativt eller att störning sker för boende i direkt anslutning till reservatet.

Allmänheten äger inte rätt att fiska inom naturreservatets vattenområde.

3. Generella råd och riktlinjer

3.1 Åtgärder i träd- och buskskikt

Generellt

Vid skötselåtgärder ska värdefulla livsmiljöer för fauna och flora sparas så som grova träd, hålträd, boträd, stående eller liggande döda och döende träd (med undantag för större ansamlingar av rått gran- eller tallvirke) sparas. Alla skötselåtgärder inom naturreservatet ska utföras vid sådan tid och på sådant sätt att skador på mark, vattenmiljöer, kulturmiljöer och fornlämningar inte uppkommer.

Restaurering och/eller större åtgärder förankras med markägare eller representant.

Träd som fallit ned över befintliga vägar, stigar, ledningar, stängsel och delar som är belägna utanför reservatet får upparbetas och flyttas tillbaka till lämplig plats i naturreservatet.

I kantzoner mot tomt-, åker- och betesmark belägna utanför reservatet får efter samråd med länsstyrelsen sly och yngre träd huggas bort för att inte beskuggningen ska bli för stor. Härvid ska gamla, grova träd och lågor sparas samtidigt som träd som tidigare vuxit öppnare bör frihuggas. Buskar bör sparas för att skapa och bibehålla brynmiljöer, framförallt blommande buskar.

Röjningar och borthuggning av enskilda träd får utföras vid underhåll av båtplatser.

Faunadepåer får placeras i reservatet.

Avverkning av träd i samband med restaurering ska ske under perioden 1 augusti-31 mars. I förekommande fall ska virke och grot som inte hinner hämtas innan 1 april lämnas kvar då det annars fungerar som fällor för den värdefulla insektsfauna som lägger ägg på kvistar och stammar. Huggningar sker med fördel så mycket som möjligt inom ramen för husbehovsavverkningar. Åtgärderna ska dock endast ske efter stämpling av förvaltaren.

När gran eller tall ska tas ned ska man i första hand ringbarka eller fälla trädet för att sedan lämnas som lågor, med hänsyn till säkerhetsaspekter intill markerade leder samt i närområdet till bebyggelsen. Granplantor och klenare unggranar tas ner. Vid större åtgärd bör uttag ske för framkomlighetens skull. Utpräglade gammelgranar lämnas generellt. I delar av blandskogen där granen inte konkurrerar med lövträd eller tall kan ett visst graninslag bibehållas.

I områden som behöver en mer mosaikartad karaktär med varierad skiktning och slutenhet är det lämpligt att använda sig av luckhuggning.

Träd som hotar skada forn- och kulturlämningar tas bort i det fall de inte är värdefulla för faunan och floran.

Naturvårdsbränning

I utvecklingsområden eller där betestrycket anses vara för lågt för att uppnå satta mål för naturvården kan det vara lämpligt för naturvårdsbränning. Skötselplanen förhindrar inte naturvårdsbränning som skötselåtgärd i lämpliga områden, förutsatt hänsyn och säkerhetskrav för besökare samt boende och deras egendom. Naturvårdsbränning får enbart utföras av Länsstyrelsen eller av länsstyrelsen utsedd konsult. Markägare eller representant kontaktas innan åtgärd.

Naturvårdsbränning ska ske efter bästa tillgängliga kunskap och för att uppnå satta bevarandemål. Punktinsatser innan bränning, exempelvis avverkning och röjning med borttransport av virke och ris, ska i förekommande fall göras kring särskilt värdefulla trädindivider, som äldre tallar, ekar och aspar, så att dessa inte skadas av elden.

Hänsyn till rotområde för ek och tall

Vid körning i anslutning till skyddsvärda träd ska särskilda skyddsåtgärder vidtas för att inte skador på trädens rötter ska uppkomma. Trädrötter kan skadas av körning med tunga maskiner men är även känsliga för jordpackning som kan uppstå vid körning men även vid intensivt tramp av människor eller betesdjur. Trädrötter sträcker sig vanligen en bra bit utanför den yta som trädkronan upptar, cirka 1,5 till 2,5 gånger kronans radie. Rotområdets utbredning varierar beroende på art och miljön och kan t.ex. i sandiga och torra jordar uppgå till fyra gånger kronans radie. Bedömningar får göras från fall till fall men ett riktvärde för rotskyddszone kan vara 15 gånger trädstammens diameter eller 5 meter utanför kronan om detta mått är större (Bengtsson, 2018).

Veteransiering

Veteransiering av träd kan genomföras i trädbärande miljöer för att skapa värdefulla strukturer, substrat och mikromiljöer som i normalfallet först bildas vid hög trädålder. Mulmhål, självdöda grova grenar, avbrutna grova grenar, döda toppar, blixtskador, hästgnag och hackspethål är exempel på sådana strukturer. Med hjälp av motorsåg tillfogas trädet den typen av skador/strukturer som annars orsakas av naturliga processer, t.ex. kan ett utsnitt sågas ut i stammen för att imitera ett mulmhål, delar av grenar och toppen kan kapas/fläkas av eller ringbarkas. De tillfogade skadorna och gör träden mer mottagliga för t.ex. rötsvampar. Många arter gynnas av att träden veteraniseras, framförallt skalbaggar, fåglar och fladdermöss (Hedin, et al., 2018). Veteransiering av träd används vid brist på strukturer, för att överbrygga generationsglapp och som alternativ metod till uttag av yngre träd vid naturvårdsåtgärder. Träd som ska veteraniseras får inte utgöras av naturvärdesträd utan ska vara träd som saknar värdefulla strukturer och inte bedöms vara viktiga efterträdare. Veteransiering kan även vara ett sätt att på ett långsamt och skonsamt sätt öka ljusinsläppet på skyddsvärda träd.

3.2 Ersättning för skötsel av betesmarker och slätterängar

Landsbygdsprogrammets miljöersättningar innebär att jordbrukare kan få ersättning för skötsel eller restaurering av slätterängar och betesmarker. Jordbrukare som uppfyller vissa generella skötselvillkor kan få ersättning för allmänna värden. Länsstyrelsens lantbruksenhet beslutar om vilka marker som därutöver kan få ersättning för skötsel av särskilda värden och fastställer skötselvillkoren i en åtagandeplan. Stöd för kompletterande åtgärder kan lämnas när natur- och kulturmiljövärdena kräver särskild skötsel som t ex lövtäkt och efterbete eller för mark på svårtillgängliga platser. Om dessa marker samtidigt ligger i ett naturreservat behöver ansvar och finansiering för olika

skötselåtgärder förtydligas. Dubbla statliga stöd inte får betalas ut för samma åtgärd på samma plats under samma tid.

Skötselåtgärder som är mer långtgående än vad miljöersättningarna och åtagandet föreskriver kan bekostas via länsstyrelsens reservatsförvaltning och utföras av annan uppdragstagare. Detta omfattar till exempel skötselåtgärder i känsliga områden (t ex våtmarker) eller områden i behov av restaurering eller områden som i skötselplanen anges ska ha en mer långtgående skötsel än vad åtagandet föreskriver. Omvänt kan brukaren även befrias från röjningskrav i vissa områden om det finns starka naturvårdsskäl.

För att undvika missförstånd om ansvar och finansiering är det viktigt med en god dialog mellan brukare och länsstyrelsens naturvårdsförvaltning. Observera att jordbrukets ersättningssystem ses över och förnyas i intervaller omkring 6 år. Detta innebär att förutsättningar för skötseln och dess ersättning kan förändras över tid.

3.3 Betesdrift, stängsling och fällindelning

Skötselplanen utgör inget hinder för att betesdrift utförs inom hela reservatet men utpekade särskilt i bevarandemålen för de skötselområden vars värden särskilt är beroende av hävd. Om betesdjuren släpps i de delar som pekats ut som lövsumpskog (9080) bör betet vara extensivt och betesperioden förläggas så sent under säsongen som möjligt av hänsyn till den artrika örtfloran.

Generellt gäller att betesfria år och/eller kombination med slåtter kan ersätta bete vissa år. Antalet djurenheter per hektar ska anpassas till fällans storlek, säsong och typ av betesdjur och vilken typ av betesintensitet som krävs för att nå bevarandemålen för respektive skötselområde. Valet av betesdjur anpassas till vilka betesdjur som är tillgängliga. Skötselplanen utgör inget hinder för något särskilt betande djurslag så länge reservatets bevarandevärden inte tar skada.

Områden som betas ska, där så behövs, vara hägnade med elstängsel. Stenmurar och andra linjeelement ska användas som plats för hägn så långt det är möjligt. Inga biologiskt värdefulla träd får avverkas eller skadas i samband med stängseluppsättning.

3.4 Spillningslevande fauna och avmaskningsmedel

Avmaskningsmedel som används på betesdjur innehållande ivermektin har negativa sideeffekter på den spillningslevande faunan. Ivermektinbaserade preparat har bland annat visat sig hämmande för larvutvecklingen och kan ge försämrad reproduktionsförmåga hos nykläckta individer av spillningslevande skalbaggar. Med hänsyn till den spillningslevande faunan är det förbjudet att använda ivermektinbaserade preparat på betesdjur då de uppehåller sig inom reservatet, annat än vid direkt veterinär rekommendation.

3.5 Hotade arter och störningskänslig fauna

Nya kunskaper om hotade och hänsynskrävande arter och naturtyper i reservatet samt eventuella skötselråd som åtgärdsprogrammen för bevarande av hotade arter och deras livsmiljö anvisar ska beaktas i den löpande skötseln av reservatet.

Innan skötselåtgärder påbörjas i reservatet ska naturvårdsförvaltaren kontrollera om det finns störningskänslig fauna i anslutning till naturreservatet. Om störningskänslig fauna finns i området ska expertis konsulteras för att anpassa skötselåtgärderna med hänsyn till förekommande art. Med störningskänslig fauna menas här till exempel främst särskilt skyddsvärda fågelarter som i samband med yttre störning avbryter sin häckning. För att minimera störningar av fågellivet i anslutning till värdefullare fågelmiljöer undviks åtgärder från mars till och med augusti. Under januari till och med augusti får inga skogsbruksåtgärder eller annan störande verksamhet ske inom 500 meter från större rovfåglars boplatser.

3.6 Skötsel av forn- och kulturlämningar

Forn- och kulturlämningar kan med fördel röjas fria från träd och buskar i samband med naturvårdsåtgärder, dels för att göra dem synliga, men också för att de tar skada av vegetationen. Naturvärdesträd såsom gamla lövträd och hålträd ska dock alltid sparas. Då fasta fornlämningar skyddas av kulturmiljölagen (SFS 1988:950) är det förbjudet att ta bort, gräva ut, täcka över eller på andra sätt ändra eller skada en fast fornlämning. Vid osäkerhet angående åtgärder kring en fornlämning eller fornlämningsområde, kontaktas länsstyrelsens kulturmiljöexpertis för rådgivning.

3.7 Hydrologiska åtgärder

Inom naturreservatet finns grävda diken. Dikena påverkar naturmiljöerna negativt då de torkar ut värdefulla våtmarker och sumpskogar. Skötselplanen utgör inget hinder för hydrologiska åtgärder i syfte att återställa markens naturliga vattenförhållanden.

Inom reservatet gäller dock fortfarande anmälningsplikt och tillståndsplikt enligt 11 kapitlet Miljöbalken. Endast om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena behövs inte tillstånd eller anmälan enligt 9 a § (11 kapitlet 12 §).

3.7 Främmande arter

En främmande art är en art som introducerats utanför sitt naturliga utbredningsområde och som kan överleva och sedan reproducera sig. En invasiv främmande art är en främmande art vars spridning hotar eller inverkar negativt på biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster. Vilka arter som inom EU listas som invasiva anges i EU-förteckningen till förordningen (1143/2014) om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter. I dagsläget finns inga rapporter av invasiva arter som står upptagen i EU-förteckningen inom reservatet.

Inom reservatet ska skötselåtgärder kunna utföras för att aktivt bekämpa spridning av främmande arter.

4. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet är indelat i 6 övergripande skötselområden med mer generella riktlinjer. Skötselområdena har dessutom indelats i ytterligare delområden med mer anpassade

åtgärder. Avgränsning av skötselområdena framgår av bifogad skötselplankarta, bilaga 6.4.1 – 6.4.4.

4.1 Skötselområde 1: Skog på Norstö och Bokö (152,0 hektar)

Beskrivning:

Skötselområdet utgörs av de bägge öarna Norstö och Bokö. Se 3.3 för beskrivning.

Bevarandemål:

- Området ska minst innehålla 103.8 ha taiga (9010), 45.5 ha näringsfattig ekskog (9190) 1.2 ha Öppna mossar och kärr (7140) och 2 ha Strandängar vid Östersjön (1630).
- Skogsbrand ska påverka skogens dynamik och struktur.
- Våtmarkens hydrologi ska vara ostörd.
- Det ska finnas rikligt med gamla träd.
- Död ved i olika former och olika nedbrytningsstadier inklusive levande träd med döda träddeklar, samt gamla träd med grov bark, skador, håligheter eller döda delar ska förekomma allmänt.
- Förhållandevis allmänna förekomster av för naturtypen typiska och karaktäristiska arter ska finnas bland lavar, svampar, kärlväxter och fåglar.
- Antalet för talticka (NT) lämpliga gamla tallar ska vara ökande.
- Antalet för reliktböck (NT) lämpliga gamla solexponerade tallar ska vara ökande.
- Antalet för barrpraktbagge (NT) lämpliga döda stående tallar och grova, levande tallar med tjärrik ved i soligt läge ska vara ökande.
- Forn- och kulturlämningar ska bevaras och vårdas på ett sådant sätt att deras kulturhistoriska och pedagogiska värden består.

Skötselåtgärder:

- Död ved skapas och lämnas kvar i skötselområdet i lämplig omfattning. Uttag av avverkat material tillåts om det hindrar framkomlighet.
- Fläckvis avskalning av bark utförs på ett lämpligt antal tallar så att kådflöde uppstår.
- Skötselplanen utgör inte hinder för betesdrift inom området. Vid betesdrift tillåts för syftet nödvändiga röjning, gallring och uttag.
- Strandstädning vid behov.

1a (61,7 hektar): Inga ytterligare åtgärder än generella skötselåtgärder och de som gäller för hela skötselområdet.

1b (1,9 hektar): Frihuggning och röjning kring såväl äldre som yngre klenare ek.

1c (16,2 hektar): Naturvårdsbränning lämpligt.

1d (1,9 hektar): Gran som tränger grövre ek och asp fällt och om lämpligt lämnas som lågor.

1e (4,8 hektar): Frihuggning av vidkroniga ekar.

1f (13,6 hektar): Generella och de för skötselområdet specifika skötselåtgärder.

1g (8,3 hektar): Naturvårdsbränning lämpligt.

1h (33,3 hektar): Generella och de för skötselområdet specifika skötselåtgärder.

1i (7,1 hektar): Naturvårdsbränning lämpligt.

1j (3,1 hektar): En lämplig andel yngre träd avverkas för att solexponera äldre tall.

4.2 Skötselområde 2: Talldominerad trädklädd betesmark på Bjärkö, Vällö (Husön) och Vällöromp (274,4 hektar)

Beskrivning:

Skötselområdet utgörs av Bjärkö, Vällö (Husön) och Vällöromp. Se 3.3 för beskrivning.

Bevarandemål:

- Området ska minst 274,4 ha trädbeklädd betesmark. Om hävd uteblir ska området ha minst 274,4 ha Taiga.
- Regelbunden hävd i form av bete som påverkar dynamik och struktur. Det ska finnas en variation i betetryck mellan olika delområden som gör det möjligt för blommande kärleväxter som gynnas av ett extensivt bete att gå i blom och sätta frö.
- Betesdjuren ska endast efter direkt veterinär ordination ges medel mot parasiter som kan påverka dynglevande organismer negativt.
- Gamla träd (framför ek och tall) ska vara rikligt förekommande. Yngre träd och sly ska inte tillåtas ta överhanden eller skada gamla och värdefulla träd.
- Föryngring av nya träd som efterträdare av ek ska förekomma i tillräcklig omfattning.
- Död ved i olika former och olika nedbrytningsstadier inklusive levande träd med döda träddelar, samt gamla träd med grov bark, skador, håligheter, mulm eller döda delar ska förekomma allmänt.
- Det ska finnas ett buskskikt med bärande och blommande buskar som nypon, slån och en.
- Pollen- och nektarresurser i form av blommande kärleväxter, buskar och träd ska vara rikligt förekommande till gagn för insektsfaunan.
- Solexponerade och vindskyddade miljöer och strukturer ska utgöra ett påtagligt inslag genom en variation av täta respektive öppna och glest beskogade delar samt bryn.
- Det ska finnas tämligen allmänna förekomster av för naturtypen typiska och karaktäristiska arter bland lavar, kärleväxter, och bland fåglar.
- Antalet för talticka (NT) lämpliga gamla tallar ska vara ökande.
- Antalet för reliktböck (NT) lämpliga gamla solexponerade tallar ska vara ökande.

- Antalet för barrpraktbagge (NT) lämpliga döda stående tallar och grova, levande tallar med tjärrik ved i soligt läge ska vara ökande.
- Forn- och kulturlämningar ska bevaras och vårdas på ett sådant sätt att deras kulturhistoriska och pedagogiska värden består.

Skötselåtgärder:

- Skötselområdet ska hävdas genom naturvårdsinriktad betesdrift för att gynna varierad skiktning och slutenhet med inslag av betespräglade gläntor, bryn och strandpartier. När skötselplanen skrivs betas Vällö (Husön) extensivt av nötdjur. Återupptagande av betesdrift på Vällöromp är av avgörande betydelse bland annat för de sandanknutna värdena. Ökat betetryck av övriga delar av skötselområdet är också viktigt. Återupptagen betesdrift på Bjärkö vore också värdefullt men har lägre prioritet. Om otillräcklig hävd av området utesluter skötselplanen inte alternativ skötsel som slätter eller bränning. Tillskottsutfodring får inte ske inom delar av skötselområdet med utpräglat hävdgynnad flora. Ny stängsling kan behövas av vissa delar.
- Död ved skapas och lämnas kvar i skötselområdet i lämplig omfattning. Mängd död ved i området vägs emot hindrandet av områdets skötsel och användning som friluftsområde och betesmark, så som betesdjurs framkomlighet och grässvåls utveckling.
- Frihuggning och röjning kring äldre grov ek. Friställning av yngre ekar som efterträdare till den gamla, grova eken i området för att säkra kontinuiteten.
- Fruktbärande och blommande träd och buskar som rönn, vildapel, en och nypon, ska gynnas.
- Äldre övergivna åkerytor hålls fortsatt öppna genom röjning.
- På ett lämpligt antal tallar ska fläckvis avskalning av bark utföras så att kådflöde uppstår.
- Röjningsavfall ska huvudsakligen tas bort eller eldas upp på platser där skadan på eventuell gräsvål minimeras. Mindre högar sparas i lämplig omfattning på betesimpediment med varierande grad av solbestralning.

2a (96 hektar) Hävd genom bete. Avverkning av ett lämpligt antal tallar för att tillföra solexponerad död ved.

Delområde 2b (140.8 hektar): Hävd genom bete. Död ved i varierad form ska tillskapas. Mängd död ved i området vägs emot hindrandet av områdets skötsel och användning som betesmark, så som betesdjurs framkomlighet och grässvåls utveckling.

2b1 (11.6 hektar): Avveckling av gran. Trädskikt avvecklas helt mot strandängen i öster.

2b2 (17.6 hektar): Huvuddelen av gran och lämplig andel tall avverkas för att skapa ett varierat trädskikt. Yngre trädskikt i kanterna öppnas upp, men de äldsta tallarna sparas.

2b3 (66.6 hektar): Huvuddelen av gran och lämplig andel tall avverkas för att skapa ett varierat trädskikt. Yngre trädskikt i kanterna öppnas upp, men de äldsta tallarna sparas. Avverkningar av yngre tall är särskilt prioriterat i sydvända bryn. Mot havet och strandängarna i södra delen av skötselområdet avvecklas den yngre kantzonen helt.

Området på åsen i anslutning till sjön Djupemar lämnas utan åtgärder för att bibehålla den moss- och lavhedartade miljön. Öster om den lilla viken Kurren lämnas även en zon om 100 meter från stranden utan åtgärder. I anslutning till Djupemars södra strand finns en öppen våtmark som röjs fri från ung tall.

2b4 (9.9 hektar): Tillskapa solexponerad död ved och bibehåll ett glest trädskikt.

2b5 (1.7 hektar): Avveckling av yngre kantzon samt borthuggning av en lämplig andel yngre tall i beståndet.

2b6 (33.5 hektar): Öka solintag genom avverkning av ung tall som tränger äldre tall.

Delområde 2c (37.6 hektar): Områden med yngre och mer trivialt trädskikt där det förutom betesdrift är lämpligt med mer omfattande restaureringsåtgärder till skogsbete med ett varierat trädskikt. Huvuddelen av granen gallras bort, men utpräglade gammelgranar, kjolgranar samt i övrigt märkligt växta granar lämnas generellt. Granplantor och klenare unggranar röjs bort. Vid behov underhållsröjning av gläntor, bryn och kring friställda ekar samt landskapselement. Död ved lämnas kvar i skötselområdet i lämplig omfattning.

2c1 (10.1 hektar): Avveckla yngre kantzon mot havet och strandängarna i södra delen.

4.3 Skötselområde 3: Inägomark kring byn (32.6 hektar)

Beskrivning:

Skötselområdet utgörs av tre delområden; 3a (18,0 ha), 3b (11,0 ha) och 3c (3,6 ha). Se 3.3 för beskrivning.

Bevarandemål:

- Området ska ha minst 2.7 ha Torra hedar (4030), 7.3 ha Fuktängar (6410) och 22.7 ha trädbeklädd betesmark.
- Regelbunden hävd i form av bete som påverkar områdets dynamik och struktur. Det ska finnas en variation i betestryck mellan olika delområden som gör det möjligt för blommande kärlväxter som gynnas av ett extensivt bete att gå i blom och sätta frö.
- Betesdjuren ska endast efter direkt veterinär ordination ges medel mot parasiter som kan påverka dynglevande organismer negativt.
- Gamla ekar och tallar ska vara rikligt förekommande. Yngre träd och sly ska inte tillåtas ta överhanden eller skada gamla och värdefulla träd.
- Föryngring av nya träd som efterträdare av ek ska förekomma i tillräcklig omfattning.
- Död ved i olika former och olika nedbrytningsstadier inklusive levande träd med döda träddeklar, samt gamla träd med grov bark, skador, håligheter, mulm eller döda delar ska förekomma allmänt.
- Det ska finnas ett buskskikt med bärande och blommande buskar som nypon, slån och en.

- Pollen- och nektarresurser i form av blommande kärlväxter, buskar och träd ska vara rikligt förekommande till gagn för insektsfaunan.
- Solexponerade och vindskyddade miljöer och strukturer ska utgöra ett påtagligt inslag genom en variation av täta respektive öppna och glest beskogade delar samt bryn.
- Det ska finnas tämligen allmänna förekomster av för naturtypen typiska och karaktäristiska arter bland lavar, kärlväxter, och bland fåglar.
- Arter som är missgynnade av hävd, som exempelvis bladvass, hundäxing och kruståtel, ska minska i utbredning.
- Forn- och kulturlämningar ska bevaras och vårdas på ett sådant sätt att deras kulturhistoriska och pedagogiska värden består.

Skötselåtgärder:

- Regelbunden hävd i form av bete. Om otillräcklig hävd av området utesluter skötselplanen inte alternativ skötsel som slåtter eller betesputs. Skötselplanen utgör inget hinder för att lämpliga delar brukas som åker efter samråd med naturvårdsförvaltaren.
- Avverkning av yngre barr- och lövträd för att gynna träd med naturvärde. Träd med naturvärde ska särskilt gynnas, exempelvis grova och äldre träd, ek eller tall med förutsättningar att utvecklas till grova eller vidkroniga hagmarksträd, eller blommande träd som vildapel, rönn och oxel. Blommande buskar som nypon sparas, framförallt i brynmiljöer och på stenigare partier. I blötare partier och på åkerholmar lämnas en större andel lövträd och buskar kvar.
- Död ved skapas och lämnas kvar i skötselområdet i lämplig omfattning. Gren- och klenstamveden från avverkningar av lövträd kan lämnas i högar på betesimpediment med varierande grad av solbestrålning. Även grövre virke kan kvarlämnas. Mängd död ved i området vägs emot hindrandet av områdets skötsel och användning som friluftsområde och betesmark, så som betesdjurs framkomlighet och grässvålens utveckling.
- Veteranisering på lämpligt antal medelålders ekar för att påskynda utveckling mot hålträd med mulm.

4.4 Skötselområde 4: Havsstrandängar och sandstränder (22.2 hektar)

Beskrivning:

Skötselområdet utgörs av havsstrandängarna utmed Bjärköns och Vällös stränder samt sandstranden på Vällöromps södra sida. Se 3.3 för beskrivning.

Bevarandemål:

- Området ska ha minst 13.5 ha Strandängar vid Östersjön (1630), 3 ha Sandstränder vid Östersjön (1640) och 0.8 ha Driftvallar (1210).
- Bete ska påverka dynamik och struktur genom att markvegetationen vid betessäsongens slut är nedbetad och betesdjurens tramp bibehåller och skapar sandblottor.
- Tillskottsutfodring av betesdjur ska inte förekomma.

- Betesdjuren ska endast efter direkt veterinär ordination ges medel mot parasiter som kan påverka dynglevande organismer negativt.
- Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma.
- Pollen- och nektarresurser i form av blommande kärlväxter ska vara rikligt förekommande till gagn för insektsfaunan.
- Typiska och karaktäristiska arter för naturtypen ska finnas bland kärlväxter, insekter, samt fåglar.
- Negativa indikatorarter som kruståtel eller bladvass ska endast förekomma i begränsad utsträckning.
- Forn- och kulturlämningar ska bevaras och vårdas på ett sådant sätt att deras kulturhistoriska och pedagogiska värden består.

Skötselåtgärder:

- Hela skötselområdet ska hävdas genom naturvårdsinriktad betesdrift tillsammans med intilliggande trädklädda betesmarker. Västra delen av Vällö (Husön) betas vid tidpunkten för författandet av skötselplanen extensivt av nötdjur. Målsättning är att betesdrift återupptas på Vällöromp samt Bjärkö. Ny stängsling kan behövas av vissa delar. Om otillräcklig hävd av området utesluter skötselplanen inte alternativ skötsel som slåtter eller bränning. Vid slåtter ska den slagna växtmassan samlas upp, föras bort eller brännas på plats.
- Död ved lämnas kvar i skötselområdet i lämplig omfattning. Mängd död ved i området vägs emot hindrandet av områdets skötsel och användning som friluftsområde och betesdjurs framkomlighet.

Delområde 4a (14.7 hektar): Bortröjning av ung tall behöver ske i hela delområdet.

4a5 (8.2 hektar): Inom den västra delen av delområdet restaureringsavverkning av yngre tall för att skapa en öppen strandäng.

Delområde 4b (7.5 hektar): Återupptagen betesdrift. Bortröjning av ung tall i kantzon mot skogsmarken.

4.5 Skötselområde 5: Sandö, Taktö och Eneskär (61,4 hektar)

Beskrivning:

Skötselområdet utgörs av tre delområden: öarna Sandö 24, 1 ha (5a), Taktö 15,6 ha (5b) och Eneskär 21, 7 ha (5c). Se 3.3 för beskrivning.

Sandö utgörs av ekskog med inslag av tall som vid skötselplanens skrivande betas av framförallt dovhjort och under sommarhalvåret även av nötdjur. Taktö och Eneskär utgörs av ek- och tallskog som vid skötselplanens skrivande betas av mufflon och under sommarhalvåret även av får.

Bevarandemål:

- Området ska ha minst 61.6 ha trädbeklädd betesmark (9070) och 1.9 ha Sandstränder vid Östersjön (1640).

- Markens hydrologi ska ostört påverka skogens dynamik och struktur.
- Vind ska ostört påverka skogens dynamik och struktur.
- Regelbunden hävd i form av bete som påverkar dynamik och struktur. Det ska finnas en variation i betetryck mellan olika delområden som gör det möjligt för blommande kärlväxter som gynnas av ett extensivt bete att gå i blom och sätta frö.
- Betesdjuren ska endast efter direkt veterinär ordination ges medel mot parasiter som kan påverka dynglevande organismer negativt.
- Gamla ekar och tallar ska vara rikligt förekommande. Yngre träd och sly ska inte tillåtas ta överhanden eller skada gamla och värdefulla träd.
- Föryngring av nya träd som efterträdare av ek och lind ska förekomma i tillräcklig omfattning.
- Död ved i olika former och olika nedbrytningsstadier inklusive levande träd med döda träddelar, samt gamla träd med grov bark, skador, håligheter, mulm eller döda delar ska förekomma allmänt.
- Solexponerade och vindskyddade miljöer och strukturer ska utgöra ett påtagligt inslag genom en variation av täta respektive öppna och glest beskogade delar samt bryn.
- Pollen- och nektarresurser i form av blommande kärlväxter, buskar och träd ska vara rikligt förekommande till gagn för insektsfaunan.
- Förhållandevis allmänna förekomster av för naturtypen typiska och karaktäristiska arter ska finnas bland lavar, mossor, svampar, kärlväxter samt fåglar.
- Antalet för talticka (NT) lämpliga gamla tallar ska vara ökande.
- Forn- och kulturlämningar ska bevaras och vårdas på ett sådant sätt att deras kulturhistoriska och pedagogiska värden består.

Skötselåtgärder:

- Hävdas genom naturvårdsinriktad betesdrift för att gynna varierad skiktning och slutenhet med inslag av betespräglade gläntor, bryn och strandpartier.
- Underhållsröjning vid behov.
- Träd och buskar som tränger eller beskuggar de äldre spärrgreniga ekarna ringbarkas eller fälls och lämnas som lågor.
- Död ved skapas och lämnas kvar i skötselområdet i lämplig omfattning.

4.6 Skötselområde 6: Övriga mindre öar samt vattenområdet (2 192,8 hektar)

Beskrivning:

Skötselområdet utgörs av moränskärgård med ett femtiotal mindre öar, holmar och skär. Vattenområdet är i huvudsak relativt grunt och inga större djup finns inom reservatsområdet. Där finns både mjuka (102 ha) och hårda bottnar (1072,9 ha). I skötselområdet ingår även Djupemar och Kättle.

Bevarandemål:

- Området ska minst ha 75.4 ha sandbankar (1110), 28.8 ha laguner (1150), 845 ha stora vikar och sund (1160), 230.4 ha Rev (1170), 15.5 ha Skär och små öar i Östersjön (1620).
- Naturtyperna ska utgöra goda lek- och uppväxtmiljöer för fisk, samt rast- och häcklokaler för fåglar.
- Öarna ska ha en naturligt zonerad och varierad vegetation.
- Skär med häckande sjöfågel ska vara fria från buskar och träd.
- Naturtyperna ska ha en naturlig artsammansättning opåverkade av främmande arter som exempelvis mink. I vattenområdet ska arter med såväl marint som brackvattenursprung finnas representerade.
- Det ska finnas typiska arter av kärlväxter (laguner, 1150, och rev 1170), alger och fisk (samtliga naturtyper) för Natura 2000-naturtyperna.
- Det ska finnas täta och välmående blåstångssamhällen i naturtypen rev (1170).
- Vattenkvaliteten ska vara god i enlighet med vattenramdirektivet.
- Mänsklig påverkan i form av utsläpp eller läckage av övergödande näringsämnen, olja, och andra kemikalier ska vara försumbar och får ej resultera i negativa direkta eller indirekta effekter på arter och funktioner i naturtypen.
- Forn- och kulturlämningar ska bevaras och vårdas på ett sådant sätt att deras kulturhistoriska och pedagogiska värden består.

Skötselåtgärder:

- Död ved skapas och lämnas kvar i skötselområdet i lämplig omfattning vid behov, gärna i kombination med friställning av vissa lämpliga tallar och i förekommande fall ek.
- Vid behov röjning av buskar och träd på fågelskär. Skötselplanen utgör inget hinder för skydds jakt på mink eller andra äggpredatorer om behov uppstår.
- Skötselplanen utgör inget hinder för farledshållning samt drift och underhåll av sjösäkerhetsanordningar.
- Skötselplanen utgör inte hinder för åtgärder som skapar lek- och uppväxtmiljöer för fisk.
- Strandstädning vid behov

5. Friluftsliv

Beskrivning:

Reservatet kan endast nås med båt. Svartö, som är beläget ca 8 km från E22 (avfartsväg mot Torp ca 4 km norr om Mönsterås), är närmaste hamn. Inom vattenområdet är det inte tillåtet att färdas med motordriven farkost med högre hastighet än 7 knop. Reguljär båttrafik i egentlig mening saknas.

En längre sandstrand lämplig för bad finns på södra delen av Vällöromp. Två mindre badplatser finns på Sandöns västra och östra stränder.

Informationstavlor finns uppsatta på tre platser inom reservatet, men bör bytas ut till nya med uppdaterad reservatsgräns. Markerade leder saknas, men ett flertal brukningsvägar och mindre stigar lämpliga för promenader finns. Cirka 200 meter norr om hamnen vid Estenäs finns en anvisad tältplats som dock saknar sötvatten.

Tre toaletter med tillhörande sopställ, en på Sandö och två på Husön (varav en på Estenäs och en på Vällörumps yttre del vid badstranden) finns.

Allmänheten äger inte rätt att fiska inom naturreservatets vattenområde.

Utnyttjande av reservatet, även kommersiellt, för naturturism och andra aktiviteter som inte står i strid med reservatets syfte och föreskrifter är positivt. Vid kommersiellt utnyttjande bör dock Länsstyrelsen först kontaktas så att den känner till vad som händer i reservatet.

Bevarandemål:

- Området ska ha ett lämpligt antal besökare med hänsyn till områdets syfte och bevarandet av dess natur- och friluftslivsvärden.
- Besökarna ska vara belåtna med sina upplevelser av området.
- Väl underhållna informationsskyltar med beskrivning av reservatet ska finnas på lämpliga platser.
- Väl underhållna toaletter med sopställ ska finnas.
- Öppna stränder lämpliga för bad ska finnas.

Skötselåtgärder:

- Uppdaterade informationsskyltar ska sättas ut.
- Skyltar angående fiskeförbud och hastighetsbegränsning sätts upp, lämpligen på Sandö Örskär och Stora Sillekrok.
- Anordningarna för allmänheten ska underhållas kontinuerligt.
- Toaletten på Sandö är i behov av reparation med nytt tak och byte av brädfodring. Avtal träffas med kommunen eller enskild person för skötseln av de sanitära anordningarna.
- Strandstädning vid behov.

6. Bränder och brandbekämpning

Förekomsten av bränder är en av de viktigaste förutsättningarna för att kunna bevara naturvärden i våra skogar. I sydöstra delen av Sverige är förutsättningarna för brand som störst p.g.a. torrt klimat och förekomst av brandbenägna skogstyper. Brandhistoriska undersökningar visar också att brandfrekvensen har varit hög (20-30 års medelintervall). I sydöstra Sverige har vi ett stort ansvar att bevara brandnaturvärden vilket lämpligast sker under kontrollerade former genom i förväg planerade bränder (naturvårdsbränning). Detta för att kunna styra brandens beteende och effekter samt att värden som missgynnas av brand lättare kan skyddas.

Naturvårdsbränning ska ske av länsstyrelsen eller på uppdrag av länsstyrelsen. Naturvårdsbränning inom vissa delar av Norstö och Bokö anses innebära huvudsakligen positiva effekter på naturvärdena. I naturreservatets skötselområde 1 är bränning en prioriterad skötselåtgärd (se beskrivning av skötselområden). Skötselplanen förhindrar inte naturvårdsbränning i andra områden, förutsatt att det sker utan risk för allmänhet och egendom.

Vid upptäckt av brand som inte är en planerad naturvårdsbränning kontaktas alltid räddningstjänsten först, för att få en skyndsam släckning. Räddningstjänsten ansvarar för bedömning av lämpligt tillvägagångssätt, om möjligt i samråd med reservatsförvaltningen.

Släckningsarbete bör om möjligt i samråd med förvaltaren så att naturvärdena (t.ex. gamla träd och känslig flora) inte skadas. Exempelvis kan skador på naturvärden uppstå genom hårdspolning vid rötter och på stammar på äldre träd och döda träd. Körskador är ett annat exempel på skador som kan uppstå och som så långt möjligt bör undvikas.

Efterbevakning:

När branden anses vara begränsad och utan uppenbar risk att sprida sig överlämnas ansvaret för bevakning av brandområdet till markägaren/förvaltningen.

Åtgärd efter brand:

Framtida skötselåtgärder utreds för varje enskilt område som påverkats av branden. Vid behov ändras skötselplanen genom beslut av Länsstyrelsen.

7. Jakt och fiske

Allmänheten äger inte rätt att fiska inom naturreservatets vattenområde. I övrigt innebär naturreservatet inte någon inskränkning i rätten till jakt och fiske.

I de fall jakträttsinnehavaren, efter förfrågan, inte har möjlighet att utföra nödvändig skyddsjakt på mink har länsstyrelsen rätt att uppdra åt annan att utföra uppdraget.

Jaktutövandet får inte ske i strid med reservatsbestämmelser eller skötselplan.

Utövandet av jakt och fiske får inte ske i strid med reservatsbestämmelser eller skötselplan. Utan hinder av föreskrifterna får underhållsröjning av sly och ungskog klenare än 5 cm i brösthöjd utföras i befintliga siktgator vid jaktpass.

8. Dokumentation och uppföljning

8.1 Dokumentation och uppföljning av skötselåtgärder

Förvaltaren ska dokumentera var, hur och när åtgärder utförts, vem som utfört åtgärder samt kostnad och finansiering för utförda åtgärder.

Åtgärder, exempelvis bete, som inte utförs av förvaltaren ska dokumenteras genom att utföraren på begäran redovisar utförda åtgärder.

Förvaltaren ska följa upp utförda skötselåtgärder vid behov. Förvaltaren ska dokumentera var, hur och när uppföljning utförts, vem som utfört uppföljning samt kostnad och finansiering för utförd uppföljning.

8.2 Uppföljning av bevarandemål

Förvaltaren ansvarar för uppföljning av naturreservatets bevarandemål. Hur bevarandemålen följs upp anges i naturreservatets uppföljningsplan. I uppföljningsplanen anges vilka målindikatorer som ska mätas för att följa upp respektive bevarandemål. Länsstyrelsen är ansvarig för genomförande av uppföljningsåtgärder, utvärdering av huruvida bevarandemålen nåtts samt eventuell anpassning av rådande skötsel. All uppföljningsverksamhet inom reservatet skall dokumenteras i Naturvårdsverkets databas Skötsel-DOS, VIC Natur.

9. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

- Skogsbrand ska påverka skogens dynamik och struktur.
- Markens hydrologi ska påverka skogens dynamik och struktur och vara ostörd.
- Vind ska ostört påverka skogens dynamik och struktur.

Skötselåtgärd	Mål	När	Var	Prioritet*
Friställning av skyddsvärda träd och efterträdare	Det ska finnas rikligt med gamla träd och förnyring av nya träd som efterträdare av ek. Antalet för reliktböck (NT) lämpliga gamla solexponerade tallar ska vara ökande.	Löpande	Samtliga skötselområde	1
Spara och tillskapa grova träd, hålträd, boträd, stående eller liggande döda och döende träd.	Död ved i olika former och olika nedbrytningsstadier inklusive levande träd med döda träddeklar, samt gamla träd med grov bark, skador, håligheter eller döda delar ska förekomma allmänt.	Löpande	Samtliga skötselområden	1
Veteranisering	Antalet för barrpraktbagge (NT) lämpliga döda stående tallar och grova, levande tallar med tjärrik ved i soligt läge ska vara ökande. Död ved i olika former och olika nedbrytningsstadier inklusive levande träd med döda träddeklar, samt gamla träd med grov bark, skador, håligheter eller döda delar ska förekomma allmänt.	Löpande	Skötselområde 1, 2,	1
Luckhuggning	Skapa luckighet för en mosaikartad skog.	Löpande	Skötselområde 1, 2	1
Betesdrift	Bete ska påverka dynamik och struktur på markvegetation och trädskikt	Löpande	Skötselområde 2,	1-2
Naturvårdsbränning	Skogsbrand ska påverka skogens dynamik och struktur och därmed öka	Löpande	Främst skötselområde 1	2

	dess värde för biologisk mångfald			
Spara buskar för att skapa och bevara brynmiljöer	Solexponerade, varma och vindskyddade miljöer och strukturer ska utgöra ett påtagligt inslag genom en variation av täta respektive öppna och glest beskogade delar samt bryn.	Löpande	Samtliga områden.	2
Fruktbärande och blommande träd och buskar som rönn, vildapel, en och nypon, ska gynnas.	Pollen- och nektarresurser i form av blommande kärlväxter, buskar och träd ska vara rikligt förekommande till gagn för insektsfaunan.	Löpande	Samtliga skötselområden	2
Använd inte avmaskningsmedel	Dynglevande organismer ska inte påverkas negativt av annat än av medel mot parasiter.	Löpande	Skötselområde 2, 3	3
Förhindra igenväxning vid forn- och kulturlämningar.	Forn- och kulturlämningar ska bevaras och vårdas på ett sådant sätt att deras kulturhistoriska och pedagogiska värden består.	Löpande	Samtliga skötselområden	3
Uppföljning av skötselåtgärder	Utvärdera åtgärder, ökad kunskap	Löpande	Samtliga skötselområden	3
Uppföljning av bevarandemål	Utvärdera rådande skötsel m.m.	Vart tionde år	Samtliga skötselområden	3

*Prioritet 1 till 3, varav 1 är högst

10. Artlista

Förteckning över känd förekomst av rödlistade arter, signalarter, arter upptagna i EU:s art- och habitat- respektive fågeldirektiv, arter som berörs av Åtgärdsprogram för hotade arter samt andra intressanta arter inom naturreservatet Vällö.

Rödlistekategori:

Enligt den nationella rödlistan fastställd av Naturvårdsverket 2020.

EX = utdöd (extinct), RE = försvunnen (regionally extinct),

CR = akut hotad (critically endangered), EN = starkt hotad (endangered),

VU = sårbar (vulnerable), NT = missgynnad (near threatened),

DD = kunskapsbrist (data deficient).

Indikatorart:

S = Skoglig singalart (Nitare, 2019)

H = Hävdgynnade kärlväxter som tillhör de arter som minskat i mängd eller dött ut tre till femton år efter upphörd hävd (Ekstam & Forshed, 1992).

Övrigt:

T = Typiska arter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos aktuell naturtyp enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Typiska arter för de i reservatet förekommande Natura 2000-naturtyperna har markerats med T.

N2000 = Arter upptagna i EU:s art- och habitat- respektive fågeldirektiv.

ÅGP = Arter som berörs av Åtgärdsprogram för hotade arter.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Rödlistekategori	Indikatorart	Övrigt
Lavar				
<i>Alectoria sarmentosa</i>	garnlav	NT	S	T
<i>Arthonia ruana</i>	jaguarfläck			
<i>Arthonia vinosa</i>	rostfläck		S	T
<i>Bactrospora corticola</i>	liten sönderfallslav	NT		
<i>Blastenia herbidella/coralliza</i>	korallorangelav	LC/VU		T
<i>Calicium adpersum</i>	gulpudrad spiklav		S	T
<i>Caloplaca lucifuga</i>	skuggorangelav	NT		
<i>Chaenotheca phaeocephala</i>	brun nållav		S	T
<i>Cliostomum corrugatum</i>	gul dropplav	NT	S	T
<i>Dendrographa decolerans</i>	grå skärelav		S	T
<i>Gyalecta carneola</i>	ädelkronlav	VU	S	
<i>Hertelidea botryosa</i>	vedskivlav	NT	S	T
<i>Lecanactis abietina</i>	gammelgranslav			T
<i>Lecanographa amylacea</i>	gammelekslav	NT	S	T
<i>Opegrapha vermicellifera</i>	stiftklotterlav	NT	S	
<i>Pachnolepia pruinata</i>	matt pricklav	NT	S	T
<i>Sclerophora peronella</i>	liten blekspik	VU	S	T
<i>Zwackhia soreidiifera</i>	mjölig klotterlav			
Mossor				
<i>Dicranum flagellare</i>	flagellkvastmossa		S	T
<i>Leucobryum glaucum</i>	blåmossa		S	T
<i>Nowellia curvifolia</i>	långfliksmossa		S	
<i>Odontoschisma denudatum</i>	kornknutmossa		S	T
<i>Ulotia crispa</i>	krushättemossa		S	T
Svampar				

<i>Camarops tubulina</i>	gransotdyna	NT		
<i>Cuphophyllus virgineus</i>	vit vaxskivling		S	
<i>Fistulina hepatica</i>	oxtungssvamp	NT	S	
<i>Geastrum pectinatum</i>	kamjordstjärna		S	
<i>Gymnopus fusipes</i>	räfflad nagelskivling	NT	S	
<i>Hydnellum ferrugineum</i>	dropptaggsvamp		S	T
<i>Hygrocybe ceracea</i>	spröd vaxskivling		S*	
<i>Hygrocybe conica</i>	toppvaxskivling		S*	
<i>Phaeolus schweinitzii</i>	grovticka		S	
<i>Phellinus chrysoloma</i>	granticka	NT	S	
<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	ullticka	NT	S	T
<i>Phellinus pini</i>	tallticka	NT	S	T
<i>Phellinus populicola</i>	stor aspticka		S	T
<i>Pycnoporellus fulgens</i>	brandticka		S	
<i>Sarcodon squamosus</i>	motaggsvamp	NT	S	T
<i>Spongiporus undosus</i>	vågticka	VU		
<i>Sutorius luridiformis</i>	blodsopp		S	
Alger				
<i>Fucus vesiculosus</i>	blåstång			T
<i>Furcellaria lumbricalis</i>	kräkel			T
Kärlväxter				
<i>Aira praecox</i>	vårtåtel		H	T
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	vårbrodd		H	
<i>Armeria maritima</i> ssp. <i>maritima</i>	strandtrift		H	
<i>Asperugo procumbens</i>	paddfot	NT		
<i>Briza media</i>	darrgräs		H	T
<i>Cakile maritima</i> ssp. <i>baltica</i>	baltisk marviol			T
<i>Campanula rotundifolia</i>	liten blåklocka		H	T
<i>Cardamine bulbifera</i>	tandrot		S	
<i>Centaurium littorale</i>	kustarun		H	T
<i>Centaurium pulchellum</i>	dvärgarun		H	T
<i>Conium odoratum</i>	odört			
<i>Cuscuta europaea</i> ssp. <i>halophyta</i>	strandsnärja			
<i>Danthonia decumbens</i>	knägräs		H	T
<i>Dianthus deltoides</i>	backnejlika		H	T
<i>Elytrigia juncea</i>	strandkvickrot			
<i>Fallopia dumetorum</i>	lövbinda			
<i>Galium odoratum</i>	myskmadra		S	T

<i>Geranium lucidum</i>	glansnäva			
<i>Glaux maritima</i>	strandkrypa		H	T
<i>Goodyera repens</i>	knärot	VU	S	T
<i>Hepatica nobilis</i>	blåsippa		S	
<i>Juncus gerardi</i>	salttåg		H	
<i>Lathyrus linifolius</i>	gökärt		H	T
<i>Leontodon autumnale</i>	höstfibbla		H	
<i>Leucanthemum vulgare</i>	prästkraze		H	T
<i>Luzula campestris</i>	knippfryle		H	
<i>Myosotis laxa</i> ssp. <i>baltica</i>	strandförgätmigej			
<i>Nardus stricta</i>	stagg		H	T
<i>Ophioglossum vulgatum</i>	ormtung		H	T
<i>Pimpinella saxifraga</i>	bockrot		H	T
<i>Plantago coronopus</i>	gulkämpar		H	T
<i>Platanthera bifolia</i>	nattviol		H	T
<i>Polygala vulgaris</i>	jungfrulin		H	T
<i>Potentilla argentea</i>	femfingerört		H	
<i>Primula veris</i>	gullviva		H	T
<i>Pteridium aquilinum</i> ssp. <i>aquilinum</i>	slokörnbräken			
<i>Silene nutans</i>	backglim		H	
<i>Stellaria holostea</i>	buskstjärnblomma		S	T
<i>Succisa pratensis</i>	ängsvädd		H	T
<i>Taraxacum</i> sect. <i>Erythrosperma</i>	sandmaskrosor		H	T
<i>Taxus baccata</i>	idegran		S	
<i>Tetragonolobus maritimus</i>	klöverärt		H	T
<i>Tilia cordata</i>	lind		S	
<i>Trifolium fragiferum</i>	blåsklöver		H	T
<i>Triglochin maritima</i>	havssälting		H	T
<i>Valeriana sambucifolia</i> ssp. <i>salina</i>	strandvänderot			
<i>Veronica officinalis</i>	ärenpris		H	
<i>Viscaria vulgaris</i>	tjärblomster		H	T
<i>Zostera marina</i>	ålgräs/bandtång			T
Insekter				
<i>Anthaxia similis</i>	svart praktbagge		S	
<i>Callidium aeneum</i>	grönhjon	NT		
<i>Callidium coriaceum</i>	bronsbjon		S	T
<i>Dicerca alni</i>	alpraktbagge	NT	S	
<i>Dicerca moesta</i>	barrpraktbagge	VU	S	T
<i>Lasius fuliginosus</i>	blanksvart trämyra			
<i>Myrmeleon formicarius</i>	vanlig myrlejonslända			
<i>Nothorhina muricata</i>	reliktbock	NT	S	T

<i>Prionus coriarius</i>	taggbock	NT		
<i>Protaetia marmorata</i>	brun guldbagge			
<i>Vanessa atalanta</i>	amiral			
<i>Zygaena filipendulae</i>	sexfläckig bastardsvärmare	NT		T
<i>Zygaena minos</i>	klubbsprötad bastardsvärmare	NT		T
Fiskar				
<i>Anguilla anguilla</i>	ål	CR		T
<i>Neogobius melanostomus</i>	svartmunnad smörbult			
<i>Vimba vimba</i>	vimma	NT		T
Fåglar				
<i>Anas clypeata</i>	skedand	NT		T
<i>Anas querquedula</i>	årta	EN		T
<i>Anas strepera</i>	snatterand			T
<i>Arenaria interpres</i>	roskarl	EN		T
<i>Caprimulgus europaeus</i>	nattskärva			N2000,T
<i>Carduelis carduelis</i>	steglits			
<i>Circus aeruginosus</i>	brun kärrhök			N2000
<i>Columba oenas</i>	skogsduva			
<i>Dendrocopus minor</i>	mindre hackspett	NT		T
<i>Dryocopus martius</i>	spillkråka	NT		N2000,T
<i>Ficedula parva</i>	mindre flugsnappare			N2000,T
<i>Jynx torquilla</i>	göktyta			
<i>Lanius collurio</i>	törnskata			N2000,T
<i>Melanitta fusca</i>	svärta	VU		
<i>Numenius arquata</i>	storspov	EN		T
<i>Pernis apivorus</i>	bivråk	NT		N2000
<i>Somateria mollissima</i>	ejder	EN		T
<i>Sterna albifrons</i>	småtärna	NT		N2000,T
<i>Sterna caspia</i>	skräntärna	NT		N2000
<i>Sterna hirundo</i>	fisktärna			N2000,T
<i>Sterna paradisaea</i>	silvertärna			N2000,T
<i>Sterna sandvicensis</i>	kentsk tärna	NT		N2000

Sylvia nisoria	höksångare	VU		N2000, T
Tetrao tetrix	orre			N2000
Tringa totanus	rödbena			T
Däggdjur				
Dama dama	dovhjort			
Ovis musimon	mufflon			

11. Referenslista

Bengtsson, V., 2018. *Rötter - det gömda trädet (faktablad)*. Opublicerat.

Ekstam, U. & Forshed, N., 1992. *Om hävden upphör: kärlväxter som indikatorarter i ängs- och hagmarker*. Sola: Statens naturvårdsverk.

Hedin, J., Niklasson, M. & Bengtsson, V., 2018. Veteranisering - verktyg istället för tid.. *Fauna & Flora* 113:2, pp. 13-25.

Nitare, J., 2019. *Skyddsvärd skog - Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning*. u.o.:Skogsstyrelsen.

Internetsidor

Artdatabanken, rödlistade arter, <https://artfakta.se/artbestamning>

Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledning för Natura 2000.

Naturvårdsverkets hemsida, www.naturvardsverket.se

Artportalen, <http://www.artportalen.se/>

Sveriges Geologiska Undersökning, <http://www.sgugeolagret.se/GeoLagret/>

Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister, Fornsök, <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Lantmäteriets arkiv, <https://arkivsok.lantmateriet.se>

Bilagor:

6.2. Bevarandeplan

6.3. N2000-karta

6.4.1. Skötselplankarta

6.4.2. Skötselplankarta

6.4.3. Skötselplankarta

6.5. Fornlämningskarta

6.6. Anordningskarta

6.7. Föreskriftsområde

Bevarandeplan för Natura 2000-området Vällö SE

Allmän information

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Lännsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Lännsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Lännsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. Föreskrifter enligt reservatsbeslut gäller parallellt med den tillståndspflicht som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Lännsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndspflicht och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett

betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet.

Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Mer information finns på Länsstyrelsens webbplats www.lansstyrelsen.se/kalmar. Sök efter ”Tillstånd Natura 2000”.

Kartor

Information om naturtyper och arters aktuella utbredning i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”kartverktyget skyddad natur”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

Kommun	Mönsterås kommun
Områdets totala area	2735.4 ha
Markäggarförhållanden	Privatägd
Regeringsbeslut, historik	SPA X NATURA 2000 Code : SE0330126 pSCI X NATURA 2000 Code : SE0330126
Naturtyper som bevaras i området*	Areal (ha)
1110	75.3 (75.4)
1150	28.8 (29.9)
1160	230.3 (228.9)
1170	845 (561)
1210	0.8 (0.1)
1220	0 (7)
1620	15.5 (294.3)
1630	22.6 (2)
1640	5.8 (1)
4030	2,8
6410	7.2 (2)
6430	0 (1)
7140	1.8 (2)
9010	261.8 (0)
9070	198.4 (1)
9190	68.3
91DO	(4)
Ej habitat	971.5
*Arealer för naturtyper baseras på underlag i NNK samt fältinventering utförd i samband med revidering av skötselplanen. Nu gällande arealer som tidigare inrapporterats till EU anges inom parantes.	
Arter som ska bevaras i området	
Enligt habitatdirektivet (Annex II of Directive 92/43/EEC)	Nattskärria, <i>Caprimulgus europeus</i>
	Spillkråka, <i>Dryocopus martius</i>

	Törnskata, <i>Lanius collurio</i>
	Silvertärna, <i>Sterna paradisaea</i>
	Brun kärrhöök, <i>Circus aeruginosus</i>
	Mindre flugsnappare, <i>Ficedula parva</i>
	Bivråk, <i>Pernis apivorus</i>
	Småtärna, <i>Sterna albifrons</i>
	Skräntärna, <i>Sterna caspia</i>
	Fisktärna, <i>Sterna hirundu</i>
	Kentsk tärna, <i>Sterna sandvicensis</i>
	Höksångare, <i>Sylvia nisoria</i>
	Orre, <i>Tetrao tetrix</i>
Bevarandesyfte	Syftet med Natura 2000-området att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.
Prioriterade bevarandevärden	Syftet med Natura 2000-området är att skydda och vårda de ingående naturtyper och dess arter knutna till skogsmiljöer och moränskärgård samt gynna och bevara ingående art enligt art- och habitatdirektivet som finns i området.
Motivering	Mycket höga naturvärden knutna till vind- och brandpåverkade skogsmiljöer, exempelvis näringsfattig ekskog, äldre tallskog och betad skog. Mycket höga värden knutna till moränskärgårdens naturtyper, som sandbankar, strandängar och små skär och öar med en rik fågelfauna. I samtliga naturtyper finns strukturer viktiga för biologisk mångfald, vilket bidrar till förekomsten av rödlistade arter så som liten blekspik <i>Sclerophora peronella</i> (VU), vågticka <i>Spongiporus undosus</i> (VU), barrpraktbagge <i>Dicerca moesta</i> (VU), årta <i>Anas quercedula</i> (EN), etc.
Prioriterade åtgärder	<ul style="list-style-type: none">• Friställning av skyddsvärda träd och efterträdare.• Spara och tillskapa grova träd, hålträd, boträd, stående eller liggande döda och döende träd.• Veteranisering.• Luckhuggning.• Betesdrift.• Naturvårdsbränning.• Spara buskar för att skapa och bevara brynmiljöer.• Fruktbärande och blommande träd och buskar ska gynnas.• Använd inte avmaskningsmedel.

	<ul style="list-style-type: none">Förhindra igenväxning vid forn- och kulturlämningar.
Beskrivning av området	Se skötselplan.
Vad kan påverka området negativt	<ul style="list-style-type: none">Åldersglappet i värdefulla träd's åldersfördelning.Jordpackning och markslitage i anslutning till särskilt skyddsvärda ekar.Avsaknad av föryngring av ek.Brist på substrat av död lövved i olika former.Felaktig GROT-hantering.Brist på pollen- och nektarkällor.Utebliven, försvagad eller felaktig skötsel (t.ex. gödsling, stödutfodring och vinterbete eller alltför hård röjning av buskskiktet) av betesmark.Spridning och etablering av främmande arter.Dikning eller andra verksamheter påverkar skogens hydrologi negativt.Hög störning på marina miljöer av motordriven trafik.
Bevarandeåtgärder	<p>Gällande regler:</p> <ul style="list-style-type: none">Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötsel och naturvårdsförvaltning av området.Strandskydd gäller enligt 7 kap. 13–18 §§ miljöbalken. Strandskydd gäller 300 meter från strandlinjen (ut i vattnet och inåt land), med undantag av den del av Natura 2000-området som har en fastställd detaljplan. Där gäller inte strandskyddet. Inom strandskyddat område är viss typ av exploatering förbjuden till exempel uppförande av ny byggnad. Undantag från förbudet

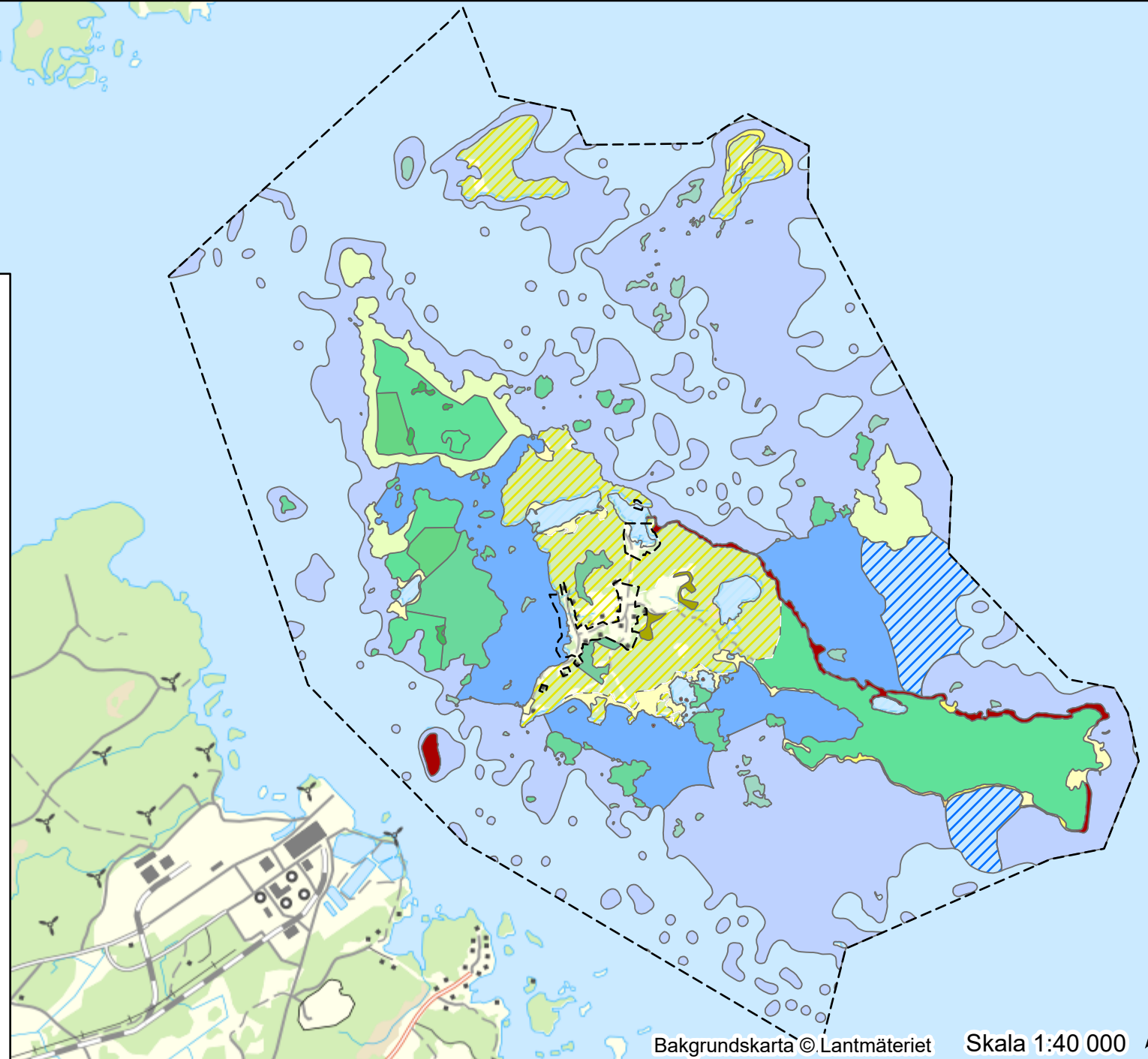

	<p>gäller till exempel för byggnader som behövs för jordbruket, skogsbruket, fisket eller verksamheter till vilka tillstånd har lämnats enligt miljöbalken. Natura 2000-området är också naturreservat och skyddas enligt 7 kap 4–8 §§ miljöbalken. I reservatsföreskrifterna regleras bl.a. naturvårdsförvaltningen, allmänhetens fri- och skyldigheter samt markägarens/nyttjanderättshavarens förfoganderätt över området och vad denne behöver tåla för intrång.</p> <ul style="list-style-type: none">• Natura 2000-området är en del av ett större kommunalt planlagt område. Av den kommunala byggnadsplanen framgår att den del som är Natura 2000-område utgörs av mark med beteckningen park eller plantering. <p>Bevarandeåtgärder specifika för Vällö:</p> <ul style="list-style-type: none">• För Natura 2000-området som är naturreservat finns en fastlagd skötselplan med bevarandeåtgärder som bör följas.
Uppföljning av naturtyper och arter	Se skötselplan.
Beskrivning, bevarandemål och bevarandetilstånd för naturtyper och arter	Se skötselplan samt naturtypsvisa och artvisa vägledning på Naturvårdsverkets hemsida för generella beskrivningar av naturtyper och arter i art- och habitatdirektivet http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Skyddadnatur/Natura-2000/

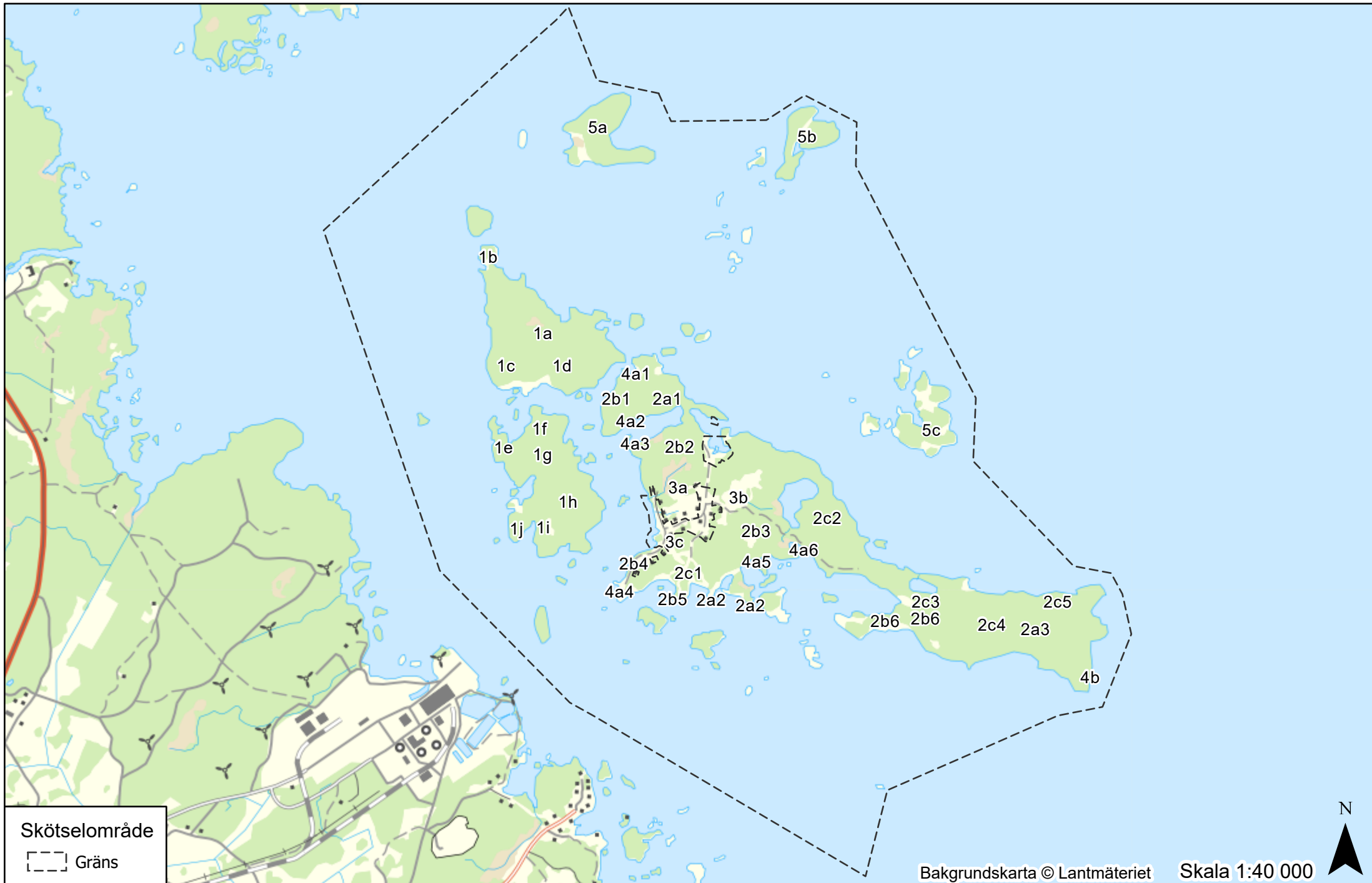
Natura 2000 enligt habitatdirektivet

- 1110 Sandbankar
- 1150 Laguner
- 1160 Stora vikar och sund
- 1170 Rev
- 1210 Driftvallar
- 1620 Skär och små öar i Östersjön
- 1630 Strandängar vid Östersjön
- 4030 Torra hedar
- 1640 Sandstränder vid Östersjön
- 6410 Fuktängar
- 7140 Öppna mossar och kärr
- 9010 Taiga, granskog
- 9010 Taiga, tallskog
- 9010 Taiga, barrblandskog
- 9010 Taiga, blandskog
- 9010 Taiga, brandfält
- 9070 Trädklädd betesmark
- 9190 Näringsfattig ekskog
- Ej habitat
- Gräns

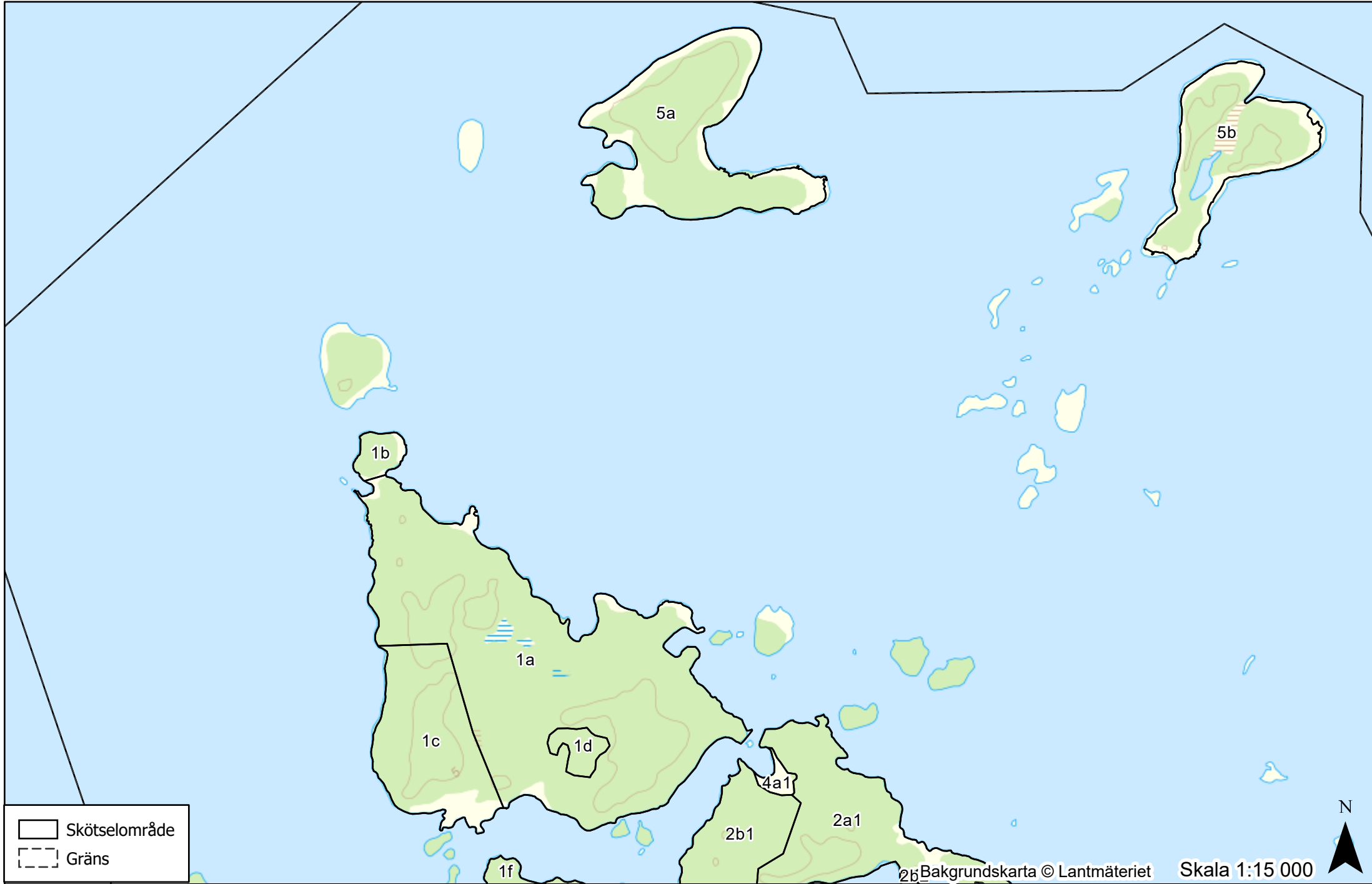

Översiktlig skötselplanskarta Naturreservat Vällö

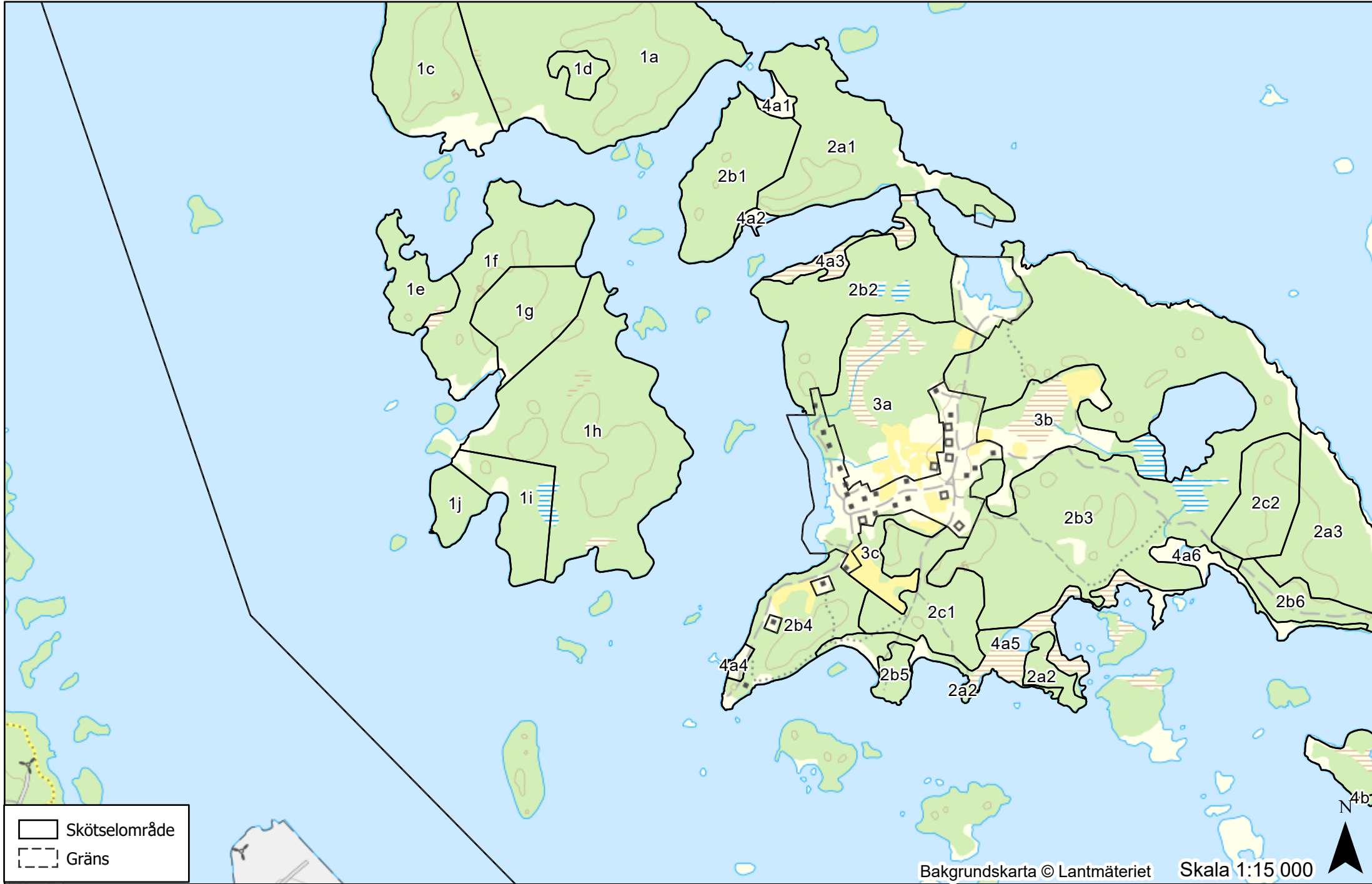
Detaljerad skötselplanskarta Naturreservat Vällö

Skötselområde
Gräns

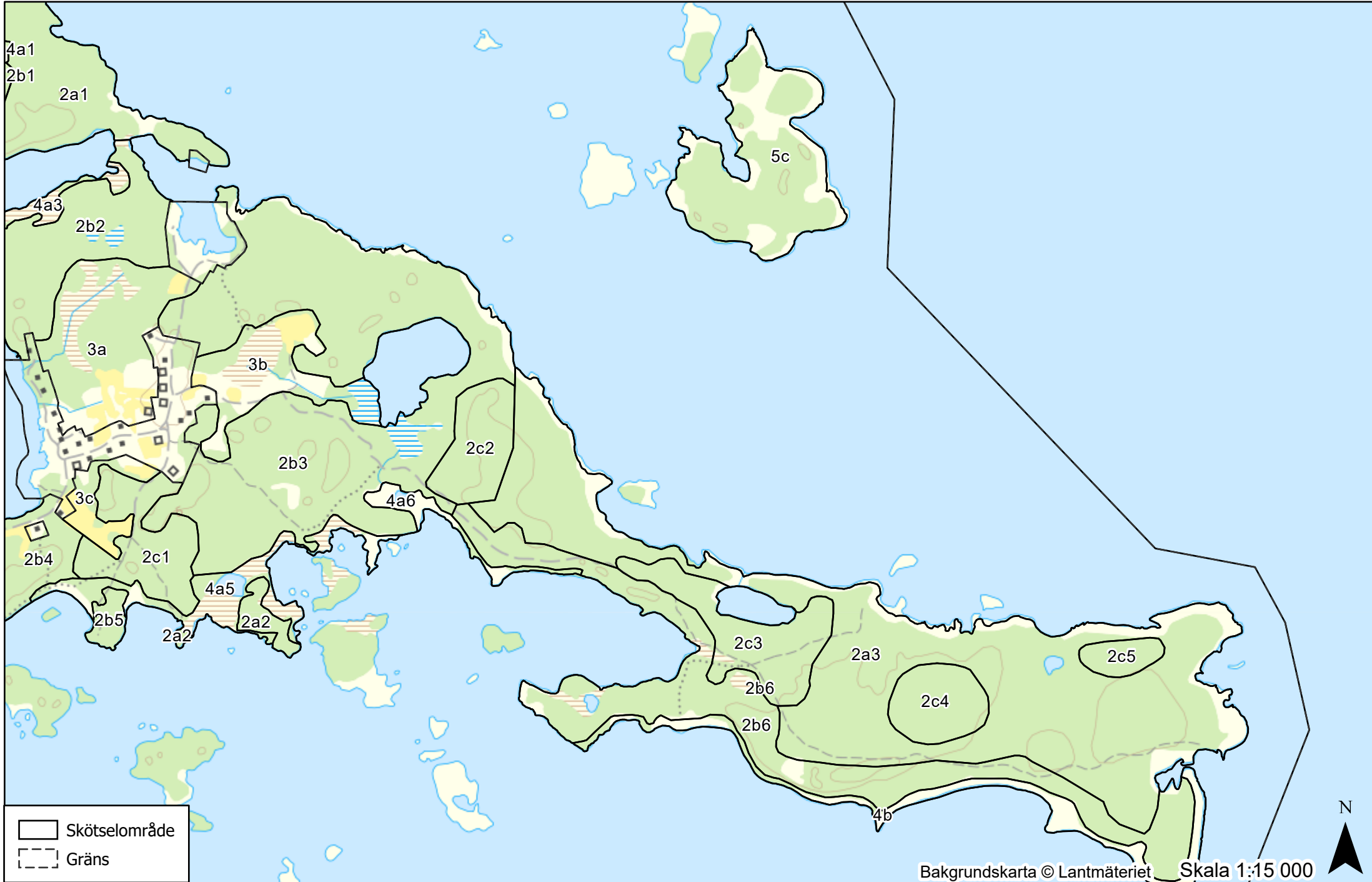
Detaljerad skötselplanskarta Naturreservat Vällö

Skötselområde
Gräns

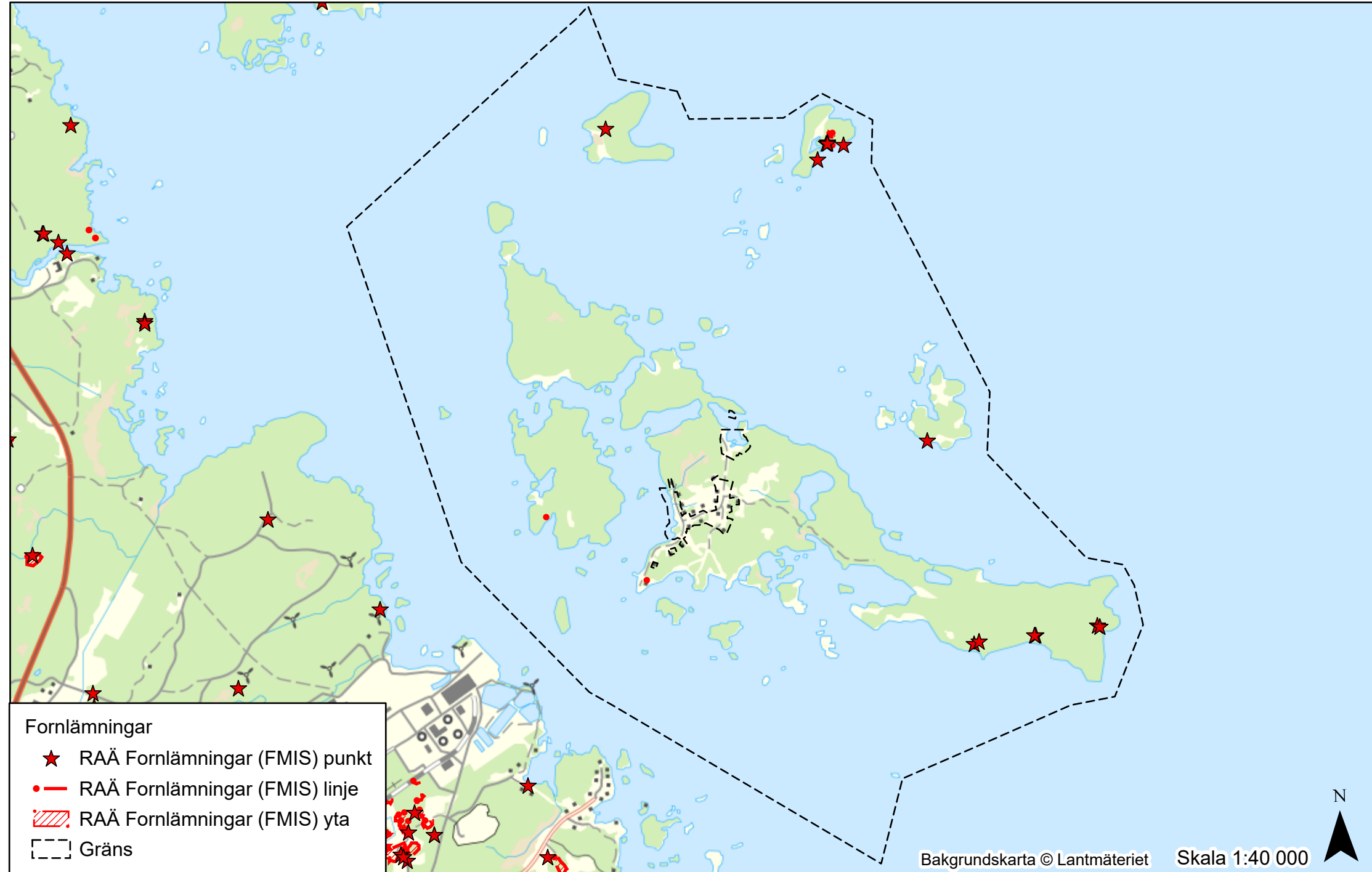

Detaljerad skötselplanskarta Naturreservat Vällö

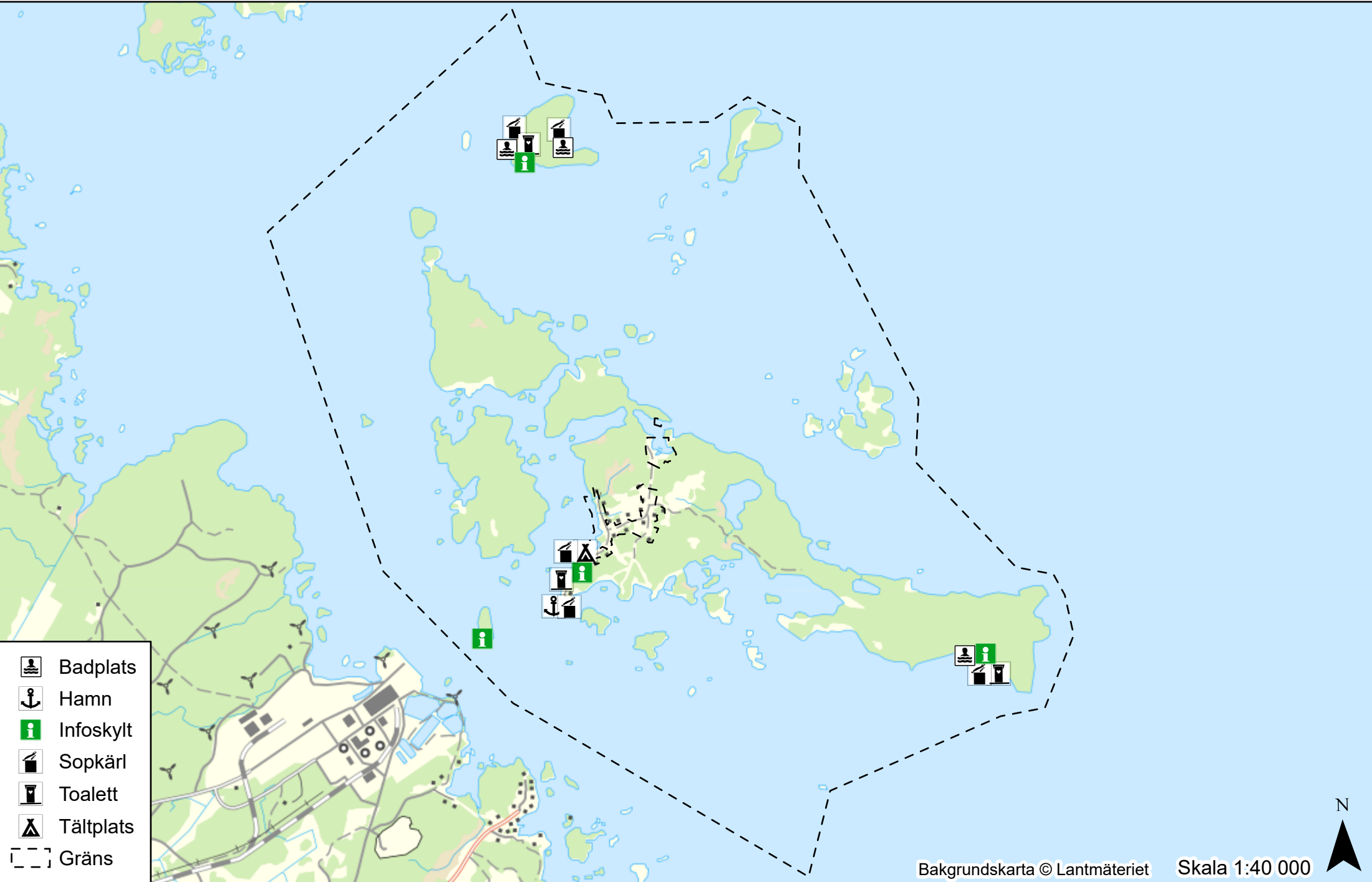

Fornlämningskarta Naturreservat Vållö

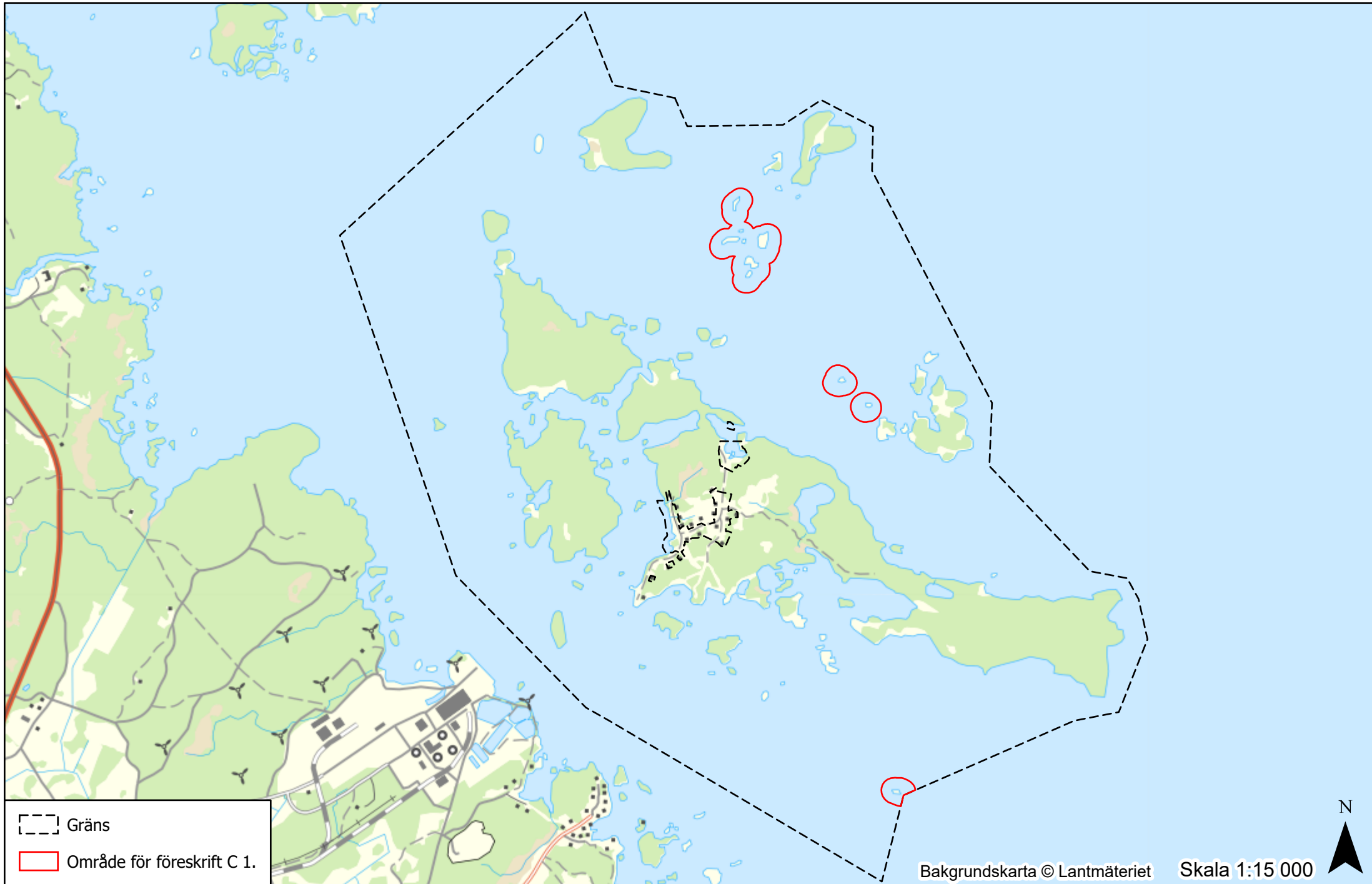

Befintliga anordningar Naturreservat Vållö

Föreskriftsområde med förbud mot att färdas eller
uppehålla i området. Gäller 1 april - 10 juli.
Naturreservat Vällö

- Gräns
- Område för föreskrift C 1.

